

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Mikołaj Wild

**Przesłanki zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę
w praktyce sądowej**

Warszawa 2010

Spis treści

I.	Wprowadzenie.....	1
II.	Ewolucja podstaw normatywnych roszczenia o zadośćuczynienie oraz o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny	2
1.	Majątkowa ochrona dóbr osobistych w kodeksie zobowiązań i we wczesnym ustawodawstwie powojennym.....	2
2.	Majątkowa ochrona dóbr osobistych w okresie PRL.....	4
3.	Majątkowa ochrona dóbr osobistych <i>de lege lata</i>	7
III.	Funkcje i uzasadnienie aksjologiczne roszczenia o zadośćuczynienie oraz roszczenia o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny	8
IV.	Przesłanki zadośćuczynienia przyznawanego na podstawie art. 445 § 1 k.c. 18	
1.	Zasada i funkcje odpowiedzialności pozwanego	18
2.	Przesłanka „uszkodzenie ciała” oraz „wywołania rozstroju zdrowia”.....	19
2.1.	Wystąpienie „uszkodzenia ciała” lub „rozstroju zdrowia” jako przesłanka odpowiedzialności oraz jako element krzywdy podlegającej kompensacji	19
2.2.	Cierpienie psychiczne jako element krzywdy podlegającej kompensacji oraz jako przesłanka odpowiedzialności.....	20
2.3.	Data ustalania uszczerbku na zdrowiu	21
3.	Krzywda.....	22
3.1.	Procentowy rozmiar uszczerbku na zdrowiu.....	22
3.2.	Cierpienia fizyczne i psychiczne stanowiące skutek zdarzenia.....	26
3.3.	Wiek poszkodowanego a wysokość przyznanego zadośćuczynienia.....	27
4.	Wysokość zadośćuczynienia zasądzana w wybranych sprawach sądowych	28

4.1.	Urazy mózgu.....	29
4.2.	Urazy oczu.....	32
4.3.	Urazy twarzy	34
4.4.	Urazy kręgosłupa.....	36
4.5.	Urazy rąk	37
4.6.	Urazy nóg	38
4.7.	Urazy psychiczne (zaburzenia depresyjne, PTSD etc.).....	42
4.8.	Urazy wielonarządowe.....	44
V.	Podsumowanie.....	45

I. Wprowadzenie

Celem opracowania było zbadanie kryteriów, którymi kierują się sądy powszechne przy zasądzeniu na podstawie art. 448 k.c., art. 445 § 1 i 2 k.c. zadośćuczynienia pieniężnego (problematyka zadośćuczynienia zasądanego na podstawie art. 446 § 4 k.c. została pominięta w niniejszej pracy, ze względu na brak dostatecznego orzecznictwa sądowego w tym zakresie). Na mocy ww. przepisów, w sytuacjach tam określonych (uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia, pozbawienie wolności, doprowadzenia podstępem, gwałtem lub przez nadużycie stosunku zależności do poddania się czynowi nierządному, naruszenia dóbr osobistych) sąd może przyznać poszkodowanemu zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę.

Przepisy te nie wskazują przesłanek, które miałyby determinować wysokość przyznanego zadośćuczynienia pozostawiając rozstrzygnięcie wymienionej kwestii orzecznictwu sądowemu. Brakuje również jakiegokolwiek oficjalnej standaryzacji wysokości zadośćuczynień, przyjmowanej w innych porządkach prawnych (RFN, Belgii, Anglii, Francji, Holandii, Hiszpanii oraz w pewnym stopniu we Włoszech).

Co więcej, publikowanym wypowiedziom orzecznictwa dotyczącym przesłanek zadośćuczynienia nie towarzyszy zazwyczaj ani przedstawienie stanu faktycznego rozpoznawanych spraw, ani zaprezentowanie praktycznego skutku poglądów wyrażonych przez sąd, tj. wysokości zasądzonej kwoty. Pominięcie wskazanych elementów wyklucza zaś ocenę, na ile określone poglądy orzecznicze rzeczywiście oddziałują na praktykę stosowania prawa, na ile zaś ich wpływ jest jedynie „deklaracyjny”. Aby uniknąć wątpliwości tego rodzaju, w rozpoznawanej pracy przedstawiona zostanie zarówno analiza poszczególnych okoliczności faktycznych wpływających na wysokość zadośćuczynienia, następnie natomiast zaprezentowanie wybranych orzeczeń powoływanych w tekście. Dla należytego ujęcia tematu konieczne wydaje się również przedstawienie ewolucji rozwiązań ustawowych dotyczących zadośćuczynienia, a także analiza funkcji przypisywanych zadośćuczynieniu przez doktrynę i orzecznictwo.

II. Ewolucja podstaw normatywnych roszczenia o zadośćuczynienie oraz o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny

1. Majątkowa ochrona dóbr osobistych w kodeksie zobowiązań i we wczesnym ustawodawstwie powojennym

Na mocy art. 157 § 3 k.z. zadośćuczynienia „za krzywdę moralną” można było żądać „w przypadkach, przez ustawę przewidzianych”. Tym samym zadośćuczynienie pieniężne mogło przysługiwać wyłącznie na podstawie przepisów szczególnych¹. Przypadki, w których Kodeks przyznawał zadośćuczynienie pieniężne były unormowane w Oddziale siódmym (*Odszkodowanie za uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, za pozbawienie życia, pozbawienie wolności i obrazę czci*) Rozdziału czwartego (*Czyny niedozwolone*) Tytułu pierwszego. Umieszczenie to, jedynie co do zasady odpowiadało obecnemu umiejscowieniu przepisów o zadośćuczynieniu². Tytuł oddziału, w którym zawarte były przepisy dotyczące zadośćuczynienia, wyraźnie akcentował kompensacyjny charakter ujętych tam roszczeń. Podstawowe znaczenie posiadał tu art. 165 k.z.³, który w zakresie odpowiedzialności w przypadku

¹ Por. A. Mączyński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązującej regulacji* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 230, przeświadczenie, że konieczna jest szczególna podstawa normatywna dla roszczenia o zadośćuczynienia towarzyszyła już przy projektach kodeksu E. Tilla, por. cytowany przez A. Mączyńskiego, E. Till *Polskie prawo zobowiązań (część ogólna). Projekt wstępny z motywami*, odbitka z Przeglądu Prawa i Administracji, Lwów 1923, s. 19 (art. 93), s. 125.

² Należy zwrócić uwagę, że na mocy art. 242 k.z. odszkodowanie za szkodę wynikłą z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania było określane według postanowień umowy, szczególnych przepisów ustawy a braku tychże, odpowiednio stosowanych przepisów o naprawieniu szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym. Odesłanie to jest obecnie przez niektórych autorów rozumiane, jako przyzwolenie ustawodawcy na istnienie zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę moralną w stosunkach *ex contractu*.

³ Art. 165. § 1. W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, pozbawienia życia, pozbawienia wolności lub obrazy czci, sąd może przyznać poszkodowanemu lub instytucji przezeń wskazanej stosowną sumę pieniężną, jako zadośćuczynienie za cierpienia fizyczne i krzywdę moralną.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się również w przypadkach, gdy kobietę albo małoletniego lub psychicznie upośledzonego mężczyznę skłoniono za pomocą podstępny, gwałtu, nadużycia stosunku zależności lub wyzyskania krytycznego położenia do poddania się czynowi nierządnyemu.

śmierci poszkodowanego był uzupełniany przez art. 166 k.z.⁴. Dla celów niniejszego opracowania szczególnego podkreślenia wymagają następujące odrębności przyjętej tam regulacji:

Po pierwsze, kodeks przewidywał jeden środek majątkowej ochrony dóbr osobistych (zadośćuczynienie). Poszkodowany mógł natomiast podejmować decyzję, czy zadośćuczynienie ma być przyznane jemu, czy też „instytucji przezeń wskazanej”. Jedności zadośćuczynienia nie przeszkadzało, że art. 165 § 1 k.z. przyznawał zadośćuczynienie za „cierpienia fizyczne i krzywdę moralną”, podczas gdy w art. 157 § 3 oraz w art. 166 k.z. była mowa jedynie o zadośćuczynieniu za „krzywdę moralną”. Rozróżnienie to nie usprawiedliwiało zasądzania zadośćuczynienia za cierpienia fizyczne odrębnego od zadośćuczynienia z tytułu krzywdy moralnej. Ustawodawca podkreślał jedynie w ten sposób jeden z elementów krzywdy prawnie relewantnej⁵.

Po drugie, w art. 165 i 166 k.z. nie sformułowano nowych typów czynów niedozwolonych, lecz określono jedynie, które uszczerbki niemajątkowe podlegają kompensacji pieniężnej („uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia”, „pozbawienie życia”, „pozbawienie wolności”, „obraza czci”, „śmierć poszkodowanego wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia”). Samo ustalenie odpowiedzialności wymagało sięgnięcia do regulacji dotyczącej poszczególnych czynów niedozwolonych. Z tych powodów, jak trafnie zauważa *A. Mączyński*, dla uwzględnienia roszczenia nie wystarczało istnienie wskazanych uszczerbków (uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia etc.), lecz konieczne stawało się

§ 3. Prawo do zadośćuczynienia przechodzi na spadkobierców, jeżeli zostało umownie lub prawomocnym wyrokiem przyznane za życia poszkodowanego, a w przypadku, przewidzianym w paragrafie pierwszym, także wtedy, gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego.

⁴ Art. 166. W razie śmierci poszkodowanego wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego lub instytucji, przez nich wskazanej, stosowną sumę pieniężną, jako zadośćuczynienie za doznaną przez nich krzywdę moralną.

⁵ *A. Mączyński, Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązującej regulacji [w:] Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara, Zakamycze 2004, s. 230.*

ustalenie, czy wystąpiły okoliczności uzasadniające odpowiedzialność deliktową, stosownie do zasady winy, ryzyka lub słuszności⁶.

Po trzecie, ze względu na wyjątkowy charakter zadośćuczynienia nie przysługiwało ono w przypadku większości naruszeń dóbr osobistych. Regulacja zawarta obecnie w art. 448 k.c. była ograniczona jedynie do „obrazy czci”⁷.

Poza kodeksem zobowiązań odnotowania wymagały również art. 29 prawa małżeńskiego z dnia 25 września 1945 r., który przyznawał zadośćuczynienie za rozwód dla małżonka niewinnego rozkładu pożycia oraz art. 54 § 3 prawa rodzinnego z dnia 22 stycznia 1946 r., przyznający zadośćuczynienie za niedotrzymanie przyrzeczenia małżeństwa wobec matki dziecka pozamałżeńskiego⁸.

2. Majątkowa ochrona dóbr osobistych w okresie PRL

W wyniku ideologicznej krytyki instytucji zadośćuczynienia jako środka ochrony dóbr osobistych twórcy kodeksu cywilnego jedynie w ograniczonym zakresie recypowali formułę majątkowej ochrony dóbr osobistych przyjętą w kodeksie zobowiązań.

Po pierwsze, wyraźnie ograniczono zadośćuczynienie pieniężne na rzecz pokrzywdzonych. Zniesiono zadośćuczynienia przyznawane w przypadku śmierci poszkodowanego na rzecz jego bliskich, jak również przyznawane bezpośrednio poszkodowanemu w przypadku obrazy czci, czy też w sytuacjach określonych w prawie rodzinnym. Usunięto również zadośćuczynienie pieniężne przyznawane na

⁶ Tak: A. Mączyński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązującej regulacji* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 230 i nast.

⁷ Na marginesie rozważań pozostawiam zadośćuczynienie, które – zgodnie z dosł. treścią art. 165 § 1 k.z. – przysługiwało poszkodowanemu w przypadku „pozbawienia [go] życia”.

⁸ Por. A. Mączyński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązującej regulacji* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 232.

rzecz małoletniego lub psychicznie upośledzonego mężczyzny poddanego czynom nierządnym⁹.

Kodeks cywilny wprowadził także w stosunku do kodeksu zobowiązań istotne zmiany terminologiczne. Pojęcie „krzywda moralna” zostało zastąpione pojęciem „krzywdy”¹⁰, uzupełniono również nazwę „zadośćuczynienie” przydawką „pieniężne” co już na poziomie wykładni gramatycznej sugerowało, że istnieje również zadośćuczynienie niepieniężne¹¹. Jednocześnie jednak, w tekście art. 24 k.c. wskazującego środki ochrony dóbr osobistych, ustawodawca w ogóle nie wymienił zadośćuczynienia, jak gdyby nie stanowiło ono środka ochrony tych dóbr.

Ustawodawca wprowadził natomiast w art. 448 k.c. nowy środek ochrony dóbr osobistych, który nie ograniczał się do dóbr osobistych podlegających ochronie na gruncie kodeksu zobowiązań¹². Instytucja unormowana w art. 448 k.c. nie stanowiła przy tym odpowiednika przewidzianego w kodeksie zobowiązań zadośćuczynienia na rzecz instytucji wskazanej przez poszkodowanego. Na mocy art. 448 k.c. utworzona została nowa instytucja ochrony dóbr osobistych, do której poszkodowany mógł sięgnąć „niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia szkody”. Środek ten zachowywał swoją odrębność nie tylko w stosunku do środków *stricte* niemajątkowych ujętych w art. 24 k.c., lecz ponadto – od instytucji zadośćuczynienia pieniężnego ujętej w art. 445 k.c. O ile bowiem zadośćuczynieniu pieniężnemu przypisywano funkcję kompensacyjną, o tyle obowiązek zapłaty sumy pieniężnej (nie będący *verba legis* „zadośćuczynieniem pieniężnym”) miał spełniać funkcję represyjną¹³. W świetle takiej wykładni – jak trafnie zauważa A. Mączyński - fakt, że

⁹ W ocenie Z. Masłowskiego ochrona tych dóbr osobistych była pod rządem k.z. niezmiernie rzadko stosowana, w tym – jeżeli chodzi o ochronę mężczyzny przed czynami nierządnymi, prawdopodobnie nigdy. Z. Masłowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, tom II, Warszawa 1972, s. 1103.

¹⁰ Zmianie tej nie przypisywano jednakże, wielkiego znaczenia, por. Z. Masłowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, tom II, Warszawa 1972, s. 1103.

¹¹ Tak trafnie: A. Mączyński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązującej regulacji* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 234.

¹² Art. 448. W razie umyślnego naruszenia dóbr osobistych poszkodowany może żądać, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków wyrządzonej szkody, ażeby sprawca uiścił odpowiednią sumę pieniężną na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża.

¹³ uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 8 grudnia 1973 r., III CZP 37/73, OSNCP 1974, nr 9, poz. 145, por. także A. Szpunar, *Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową w k.c.*, PiP nr 1965, z. 3, s. 359 i nast., tenże: *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979, s. 207,

w art. 448 k.c. nie użyto ani nazwy „krzywda”, ani nazwy „zadośćuczynienie”, trudno uznać za przypadkowy. Najwyraźniej zadośćuczynienie oraz zasądzenie świadczenia na rzecz PCK były traktowane jako instytucje odrębne¹⁴.

Roszczenie określone w art. 448 k.c. miało charakter represji majątkowej, piętnującej sprawcę za umyślność jego działania. Surowa sankcja była uzasadniona szczególnym natężeniem winy sprawcy naruszenia dóbr osobistych, a tym samym potrzebą represjonowania tego typu zachowań. Z tego względu poszkodowany mógł dochodzić od sprawcy szkody zarówno zadośćuczynienia pieniężnego (art. 445), jak również zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża (art. 448). Dopuszczalna była kumulacja wskazanych roszczeń¹⁵. Z drugiej strony przyjmowano, że ze względu na swój represyjny charakter art. 448 k.c. miał zastosowanie wyłącznie do „sprawcy naruszenia dóbr osobistych, a zatem do osoby fizycznej”, wykluczone było zatem np. konstruowanie na podstawie tego przepisu odpowiedzialności Skarbu Państwa, która do dnia 1 września 2004 r. była oparta na konstrukcji odpowiedzialności za czyn cudzy¹⁶.

Ujmowaniu instytucji zadośćuczynienia pieniężnego oraz zapłaty na cel społeczny jako odrębnych instytucji nie stała na przeszkodzie okoliczność, że zarówno w art. 445 § 1 k.c., jak również w art. 448 k.c. ustawodawca posługiwał się tym samym pojęciem „odpowiednia suma”, co w przypadku zbiegu art. 445 § 1 k.c. oraz art. 448 k.c. mogłoby sugerować, że chodzi o tę samą „sumę” pieniężną, a obie instytucje różni jedynie sposób zadysponowania tymi sumami. Z drugiej strony, niezależnie od powyższego stanowiska, nomenklatura pojęciowa utrwalona pod

Z. Radwański, *Roszczenie o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz Czerwonego Krzyża w razie umyślnego naruszenia dóbr osobistych*, RPEiS 1968, z. 3, s. 159, W. Czachórski, *Prawo zobowiązań w zarysie*, Warszawa 1968 r., A. Ohanowicz i J. Górski, *Zobowiązania – Część szczegółowa*, 1966, s. 439-440, Z. Masłowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Tom 2, Warszawa 1972, s. 1127, B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *W sprawie wykładni art. 448 k.c.*, PS nr 1/1998, s. 9 odmiennie: L. Stecki *Glosa do uchwały składu 7 sędziów Izby Karnej*, OSPiKA 1970, poz. 253.

¹⁴ A. Mączyński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązującej regulacji* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 234.

¹⁵ Por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 8 grudnia 1973 r., III CZP 37/73, OSNCP 1974, nr 9, poz. 145.

¹⁶ tak SN w wyroku z 13 marca 1973 r., II CR 42/73, z nie do końca jasnych powodów pogląd ten G. Bieniek odnosi również do stanu obecnego, por. G. Bieniek [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom I*, Warszawa 2007, teza 8.

rzędami kodeksu zobowiązań była na tyle silna, że w instytucji określonej w art. 448 k.c. nadal upatrywano – przynajmniej w warstwie słownej – „zadośćuczynienia”¹⁷.

3. Majątkowa ochrona dóbr osobistych *de lege lata*

W wyniku nowelizacji z 1996 r., przepis art. 448 k.c. uzyskał swój obecny kształt. Zestawienie art. 448 k.c. przed nowelizacją¹⁸ i po nowelizacji¹⁹ prowadzi – na poziomie wykładni literalnej – do następujących wniosków:

Po pierwsze, zrezygnowano z wymogu umyślności naruszenia dóbr osobistych oraz wskazywania jakichkolwiek innych wymogów majątkowej ochrony dóbr osobistych²⁰.

Po drugie, obok roszczenia o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na cel społeczny wprowadzono zadośćuczynienie pieniężne.

Po trzecie, stwierdzono, że wskazane środki przysługują niezależnie od innych „środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia” w miejsce wcześniejszych „środków potrzebnych do usunięcia skutków wyrządzonej szkody”.

Po czwarte, rozszerzono możliwość dysponowania przez poszkodowanego sumą pieniężną zasądzoną od sprawcy na inne, poza PCK, cele społeczne.

¹⁷ Tak np. A. Szpunar, *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979, s. 208, co ciekawe Autor podkreśla jednocześnie represyjny charakter zadośćuczynienia na rzecz PCK.

¹⁸ W razie umyślnego naruszenia dóbr osobistych poszkodowany może żądać, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków wyrządzonej szkody, ażeby sprawca uiścił odpowiednią sumę pieniężną na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża.

¹⁹ W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 stosuje się.

²⁰ Należy przy tym zauważyć, że całkowita rezygnacja ustawodawcy ze wskazywania przesłanek odpowiedzialności majątkowej za naruszenie dóbr osobistych była bardziej wynikiem legislacyjnego przypadku niż przemyślanej decyzji prawodawcy, szerzej na ten temat por. A. Mączyński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązującej regulacji* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 240.

Na poziomie wykładni literalnej nie można natomiast ustalić, czy obecne brzmienie art. 448 k.c. miało stanowić przywrócenie konstrukcji „jednego roszczenia”, jaka istniała w kodeksie zobowiązań²¹, czy też po prostu rozszerzenie przesłanek uzasadniających przyznanie zadośćuczynienia oraz roszczenia o zapłatę sumy pieniężnej na cel społeczny przy zachowaniu odrębności obu instytucji. Wykładnia literalna art. 448 k.c. wprawdzie wyraźnie wyodrębnia oba środki, nie wskazuje jednak, na czym ich odrębność miałaby polegać. Przepis nie ustanawia również – przynajmniej *expressis verbis* – odrębnych przesłanek roszczeń określonych w art. 448 k.c.

III. Funkcje i uzasadnienie aksjologiczne roszczenia o zadośćuczynienie oraz roszczenia o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny

I. Jak już stwierdzono, przed nowelizacją kodeksu cywilnego z 1996 r., dominował pogląd o wyraźnym rozdziale między funkcjami i aksjologicznym uzasadnieniem zadośćuczynienia pieniężnego oraz instytucji zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Zadośćuczynienie miało przede wszystkim charakter kompensacyjny, mając na celu złagodzenie cierpień fizycznych i psychicznych przez „zwiększenie możliwości poszkodowanego nabywania dóbr i usług według własnego wyboru”²². Roszczenie z art. 448 k.c. (przed nowelizacją) miało natomiast posiadać charakter represyjny²³, prewencyjno-wychowawczy oraz

²¹ B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, uznaje np., że w wyniku nowelizacji „*pojawiło się „zadośćuczynienie pieniężne” za krzywdę, które może być zasądzone zarówno na rzecz tego, „czyje dobro osobiste zostało naruszone”, jak i na „wskazany przez niego cel społeczny”*”, B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *W sprawie wykładni art. 448 k.c.*, „Przegląd Sądowy” nr 1/1998, s. 3.

²² Z. Masłowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Tom 2, Warszawa 1972, s. 1105 i n., por. Z. Radwański, *Głosa do orzeczenia SN z dnia 19 września 1967 r.*, I PR 285/67, PiP 1968, z. 405, s. 824.

²³ A. Szpunar, *Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową w k.c.*, PiP nr 1965, z. 3, s. 359 i nast., tenże: *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979, s. 207, r., A. Ohanowicz i J. Górski, *Zobowiązania – Część szczegółowa*, 1966, s. 439-440, Z. Masłowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Tom 2, Warszawa 1972, s. 1127, B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *W sprawie wykładni art. 448 k.c.*, PS nr 1/1998, s. 9

„satysfakcyjny”²⁴, polegający na dostarczeniu sprawcy zadowolenia moralnego „przez to, że sprawcę umyślnego naruszenia jego dobra osobistego dotknie pewna dolegliwość w postaci uiszczenia kwoty pieniężnej oraz że kwota ta przypadnie na korzyść instytucji służącej celom godnym szczególnego poparcia”²⁵. Co ciekawe przyjmowano jednocześnie, iż „ta forma satysfakcji, jaką sprawia realizacja roszczenia z art. 448 k.c., zajmuje w hierarchii wartości moralnych miejsce znacznie wyższe niż ta, jaką daje roszczenie o zadośćuczynienie o celach kompensacyjnych”²⁶. Zdaniem B. Lewaszkiewicz-Petrykowskiej, która oceniała *ex post* dawne brzmienie art. 448 k.c., zasądzana suma pieniężna spełniała przede wszystkim funkcje represyjne, a jej znaczenie satysfakcjonujące nie było zbyt wielkie. Miała ona odgrywać rolę zbliżoną do tej, jaką w systemie amerykańskim spełnia *punitive (exemplary) damages*, zasądzone jako wyraz potępienia szczególnie nagannego postępowania sprawcy²⁷.

II. Zapatrywanie to uległo poważnej zmianie po nowelizacji art. 448 k.c. Zmiana nie tyle dotyczyła jednak pojmowania funkcji zadośćuczynienia, co funkcji roszczenia o zapłatę określonej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Z milczenia prawodawcy odnośnie do przesłanek roszczeń określonych w art. 448 k.c. wyprowadzono wniosek o identyczności tych przesłanek, z identyczności przesłanek zaś – wniosek o identyczności funkcji pełnionej przez ten środek ochrony dóbr osobistych²⁸. Nawet autorzy, którzy dotychczas przyjmowali represyjny charakter roszczenia o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny zaczęli ograniczać rolę tego środka do funkcji kompensacyjnej. A. Szpunar uznał, że żądanie zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na określony cel społeczny oznacza tylko, że wynagrodzenie szkody niemajątkowej następuje

²⁴Z. Radwański, *Roszczenie o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz Czerwonego Krzyża w razie umyślnego naruszenia dóbr osobistych*, RPEiS 1968, z. 3, s. 159/

²⁵Z. Masłowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Tom 2, Warszawa 1972, s. 1127.

²⁶Tamże.

²⁷B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *W sprawie wykładni art. 448 k.c.*, „Przegląd Sądowy” nr 1/1998, s. 9

²⁸Por. w szczególności wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 319/07, LEX nr 448025, jak również zdanie odrębne SSN K. Zawady do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2008 r., III CZP 31/08, OSNIC 2009, nr. 3, poz. 36, s. 26

1. Związek między zmianą art. 448 k.c. i art. 24 k.c. przemawia za jednolitymi przesłankami żądania zadośćuczynienia jak i zasądzenia sumy na cel społeczny, w ramach reżimu naprawienia szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym.

drogą pośrednią. „Funkcja kompensacyjna obejmuje tutaj satysfakcję dla pokrzywdzonego, która wynika z faktu, że naruszenie jego dobra osobistego spotkało się z reakcją ze strony porządku prawnego”²⁹. Wskazywano, że zasądzenie zadośćuczynienia na wskazany przez pokrzywdzonego cel społeczny może przynieść mu nawet większą satysfakcję niż samodzielne dysponowanie zasądzoną kwotą. Miało to w szczególności dotyczyć tych osób poszkodowanych, „które nie chcą się narazić na zarzut, że dochodzą dla siebie zadośćuczynienia z chęci wzbogacenia się, lub które uważają dochodzenie zadośćuczynienia dla siebie z jakichś względów za niestosowne”³⁰. Nie da się przy tym zakwestionować, że wskazany argument zyskiwał w przypadku niektórych stanów faktycznych posiadał niezwykłą nośność³¹. W pewnym uproszczeniu można zatem stwierdzić, że roszczenie o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na cel społeczny zostało dopasowane do wcześniejszych ustaleń dotyczących zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę. W tym duchu *B. Lewaszkiewicz-Petrykowska* przyjmując *de facto*, że środki określone w art. 448 k.c. stanowią zadośćuczynienie przyjęła, że nie może być ono rozumiane jako wyraz kary cywilnej³². W ocenie *J. Błeszyńskiego*, roszczenia wynikające z art. 24 i 448 k.c. nie powinny być traktowane jako mające „choćby tylko aspekt penalny”³³. W zbliżony sposób wypowiedzieli się także inni autorzy³⁴.

Dla jedynie kompensacyjnej funkcji instytucji określonych w art. 448 k.c. odnaleziono również nowe uzasadnienie normatywne. Zdaniem *Z. Radwańskiego i A. Olejniczaka*, ustawodawca przesądził o kompensacyjnej funkcji zadośćuczynienia

²⁹ A. Szpunar, *Uwagi o funkcjach odpowiedzialności odszkodowawczej*, PiP 2003, z. 1, s. 17 i nast.

³⁰ Tak K. Zawada, zdanie odrębne do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2008 r., III CZP 31/08, OSNIC 2009, nr. 3, poz. 36, s. 26, por. także J. Sieńczyło-Chlabicz, Glosa do wyroku SN z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 81/05, OSP nr 3/2007, poz. 30.

³¹ Por. stan faktyczny sprawy rozstrzygniętej wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 319/07, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 4 s. 172 przywoływany przez SSN K. Zawadę, w jego zdaniu odrębnym do uchwały do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2008 r., III CZP 31/08.

³² B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *W sprawie wykładni art. 448 k.c.*, „Przeгляд Sądowy” nr 1/1998, s. 9.

³³ J. Błeszyński, Glosa do wyroku SN z dnia 27 lutego 2003 r., IV CKN 1819/00, OSP 2004/6/75.

³⁴ J. Pietrzykowski, *Nowelizacja kodeksu cywilnego z 23 sierpnia 1996 r.*, „Przeгляд Sądowy” nr 3/1997.

pieniężnego zaliczając je *verba legis* art. 448 k.c. do „środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia”³⁵.

W ostatnim czasie jako konsekwentny przeciwnik rozszerzania funkcji zadośćuczynienia na funkcje represyjno-prewencyjną zaprezentował się również *J. Jastrzębski*. W jego ocenie, kompensacja szkody niemajątkowej powinna być pojmowana z wyraźnym wyłączeniem „satisfakcji płynącej z obciążenia sprawcy”³⁶. Funkcję zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową należy oceniać identycznie jak w każdym przypadku naprawienia szkody. Podstawową funkcją jest funkcja kompensacyjna. Pozostałe oddziaływania mają charakter wtórny i czysto faktyczny. Funkcje represyjna i prewencyjna zadośćuczynienia nie mogą tym samym wpływać na decyzję o przyznaniu zadośćuczynienia ani na ustalenie wysokości przyznanego zadośćuczynienia. Instrumenty cywilnoprawne, ze swej istoty nakierowane są bowiem na kompensację uszczerbku doznanego przez poszkodowanego³⁷. Wskazany pogląd wiąże się z bardziej generalnym stanowiskiem *J. Jastrzębskiego*, który sprzeciwia się, jak się zdaje, jakiegokolwiek penalizacji prawa cywilnego. Jego zdaniem prawo cywilne i prawo karne operują własnym instrumentarium, dostosowanym do funkcji, jakie mają pełnić instytucje prawa cywilnego i prawa karnego. Autor wskazuje m.in. na zasadę *in dubio pro reo*, obowiązującą w prawie karnym oraz przeciwną jej zasadę wykładni na korzyść poszkodowanego w prawie cywilnym. Penalizacja prawa cywilnego prowadziłyby więc, zdaniem Autora, do obejścia norm prawa karnego, w szczególności gwarancji procesowych³⁸. Autor jest w swym zapatrywaniu konsekwentny, negując jakikolwiek udział elementów penalnych w instytucji zadośćuczynienia. Nie do końca jasne jest jedynie, czy odnosi on swoje stanowisko do obu instytucji ujętych w art. 448 k.c., czy też wyłącznie do zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę.

Należy stwierdzić, że zazwyczaj poglądy formułowane w doktrynie i orzecznictwie sądowym są dalekie od takiej jednoznaczności. Jednocześnie zanegowaniu

³⁵ Z. Radwański i A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2005, s. 245.

³⁶ J. Jastrzębski, *Kilka uwag o naprawieniu szkody niemajątkowej*, „Palestra” nr 3-4/2005, s. 32.

³⁷ J. Jastrzębski, glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 lutego 2005 r., SK 49/03, „Palestra” nr 7-8/2007, s. 316.

³⁸ *Ibidem*, s. 317.

represyjnej roli „zadośćuczynienia” ujętego w art. 448 k.c. towarzyszy raczej przedefiniowanie pojmowania pojęcia „kompensacja” odnoszonego do uszczerbków niemajątkowych. W ramach „kompensacyjnej” funkcji zadośćuczynienia pieniężnego zaczęto odnajdywać elementy, które jak dotąd znamionowały raczej funkcje represyjną roszczenia o zapłatę odpowiedniej sumy na cel społeczny. Przytoczono już wyżej pogląd A. Szpunara, w myśl którego funkcja kompensacyjna obejmuje również „satisfakcję” dla pokrzywdzonego³⁹, w tym samym duchu wypowiadają się również inni autorzy⁴⁰.

III. Stanowisko odnoszące się do funkcji pełnionych przez instytucje określone w art. 448 k.c. dalekie jest jednak od jednolitości. W orzecznictwie i piśmiennictwie wciąż częstokroć wyrażany jest pogląd, w myśl którego obie instytucje wskazane w art. 448 k.c. (a pośrednio, jak się zdaje, również zadośćuczynienie z art. 445 k.c.) mają pełnić obok funkcji kompensacyjnej funkcję represyjną, satysfakcyjną lub prewencyjną. Pogląd taki odnaleźć można np. w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 lipca 2007 r., I ACa 439/07, gdzie Sąd wprost wskazuje, że kwota zadośćuczynienia musi mieć zarówno charakter kompensacyjny, jak również spełniać funkcję represyjną⁴¹. Wcześniej wskazane stanowisko zostało w przekonujący sposób rozwinięte w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 listopada 2002 r., I ACa 869/02⁴². Sąd stwierdza tam, że cel art. 448 k.c. „obejmuje także udzielenie pokrzywdzonemu satysfakcji, a jej uzyskanie możliwe jest wtedy, gdy wysokość zasądzzonego zadośćuczynienia pieniężnego będzie dla sprawcy naruszenia i/lub innej osoby odpowiedzialnej za naruszenie odczuwalną „sankcją” majątkową”. W tym samym wyroku Sąd przypisał również zadośćuczynieniu pieniężnemu funkcję prewencyjną, mającą zapobiegać dokonywaniu w przyszłości

³⁹ A. Szpunar, *Uwagi o funkcjach odpowiedzialności odszkodowawczej*, PiP 2003, z. 1, s. 17 i nast., należy jednak zauważyć, że autor nie mówi wprost o satysfakcji czerpanej z ukarania sprawcy, lecz posługuje się bardziej enigmatycznym sformułowaniem satysfakcji poszkodowanego płynącej z faktu, „że naruszenie jego dobra osobistego spotkało się z reakcją ze strony porządku prawnego”. Autor nie wyjaśnia, czy taka satysfakcja miałaby różnić się np. od niemajątkowej ochrony dóbr osobistych.

⁴⁰ J. Kuźmicka-Sulikowska, *Funkcje cywilnej odpowiedzialności odszkodowawczej*, „Przegląd Sądowy” nr 9/2008, s. 12 i nast., A. Matlak, *Cywilnoprawna ochrona wizerunku*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, z. 2, s. 317 i nast.

⁴¹ Lex nr 337317

⁴² opubl. „Transformacje Prawa Prywatnego” nr 3/2003, s. 109.

naruszeń dóbr osobistych. Wskazane stanowisko pozostaje w sposób wyraźny obecne w sądach apelacji krakowskiej.

Zwolennikiem represyjnej funkcji instytucji określonych w art. 448 k.c. jest też, jak się zdaje, A. Śmieja, który w represyjnym wymiarze roszczeń określonych w tym przepisie upatruje rozszerzenia ochrony interesów poszkodowanego. Zdaniem tego Autora środki niemajątkowe, w odróżnieniu od środków określonych w art. 448 k.c., są zbyt mało skuteczne z punktu widzenia ochrony tych interesów. Dotyczy to w szczególności roszczenia o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na cel społeczny: „Gdy pokrzywdzony żąda odpowiedniej sumy pieniężnej nie dla siebie, lecz domaga się wpłacenia jej na oznaczony cel społeczny, czerpie pewną satysfakcję wynikającą z faktu, że naruszenie jego dobra osobistego zostało uznane przez sąd za bezprawne, a czasem także z faktu, że sprawcy tego naruszenia wykonanie wyroku sprawi pewną określoną dolegliwość majątkową (nie pozostanie on bezkarnym). [...] Jeżeli zatem można tu mówić o kompensacji, to tylko w specyficznym tego słowa znaczeniu. Natomiast w omawianym przypadku bardzo wyraźnie rysuje się funkcja represyjna, a w ślad za nią (jako jej refleks) funkcja prewencyjna (prewencyjno-wychowawcza)”⁴³.

Wydaje się, że w pewnym zakresie pogląd o represyjnym charakterze instytucji określonych w art. 448 k.c. podziela również Trybunał Konstytucyjny. Zdaniem Trybunału, funkcja prewencyjno-represyjna nie może wprawdzie wypierać funkcji kompensacyjnej, jednakże funkcja ta może ją uzupełniać o wymiar ogólnospołeczny. Sąd może zatem zwiększyć, ze względu na funkcje represyjną wysokość zadośćuczynienia. W ocenie Trybunału, nawet jednak w tym przypadku zadośćuczynienie musi pozostać instrumentem kompensacyjnym⁴⁴.

IV. Analizę przedstawionej argumentacji należy rozpocząć od stwierdzenia, że obecne rozumienie pojęcia „kompensacji” w znacznym stopniu odeszło od początkowego rozumienia tego pojęcia. W tradycyjnym ujęciu funkcja kompensacyjna ograniczała się do uśmierzania negatywnych emocji

⁴³ A. Śmieja, *Z problematyki odpowiedzialności uregulowanej w art. 448 k.c.* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 283.

⁴⁴ Por. wyrok TK z dnia 7 lutego 2005 r., SK 49/03, opubl. OTK ZU nr 2A/2005, poz. 13.

pokrzywdzonego przez umożliwienie mu cieszenia się pewnymi dobrami materialnymi. W pewnym uproszczeniu można było nawet twierdzić, że z punktu widzenia kompensacyjnej funkcji zadośćuczynienia obojętne pozostawało, kto dokonał przysporzenia na rzecz pokrzywdzonego i w jakich okolicznościach. Istotne było bowiem jedynie umożliwienie jednostce uśmierzenia bólu przez „zwiększoną konsumpcję”. Nie budziłoby zatem oporów np. objęcie odpowiedzialności tytułem zadośćuczynienia pieniężnymi ubezpieczeniami od odpowiedzialności cywilnej. Obecnie zaś pod pojęciem „kompensacji” ujmuje się dostarczenie jednostce różnorodnych przeżyć mogących zniwelować odczuwaną krzywdę (w tym: tak subtelnych, jak satysfakcja płynąca z reakcji porządku prawnego na krzywdę jednostki). Od tak rozumianej „kompensacji” jest już bardzo blisko do zniwelowania krzywdy jednostki przez satysfakcję płynącą z wyrządzenia sprawcy pewnej dolegliwości (funkcja satysfakcyjna), jak również z zapewnienia jednostce poczucia bezpieczeństwa przed kolejnymi naruszeniami ze strony naruszydciela (prewencja szczególna) bądź ze strony innych potencjalnych naruszydcieli (prewencja ogólna). W tych okolicznościach zanegowanie funkcji represyjnej wydaje się bardziej werbalne niż rzeczywiste, nie do końca uzasadnione i wywodzone raczej z pewnych apriorycznych przekonań odnoszących się do funkcji odpowiedzialności cywilnej.

Nie zasługują przy tym na uwzględnienie argumenty podnoszone przeciwko represyjnej funkcji instytucji określonych w art. 448 k.c. Nie przekonuje najpierw argument upatrujący zniesienia podstaw do represjonowania sprawcy naruszenia w wykreśleniu przesłanki winy umyślnej z art. 448 k.c. Potrzeba represji może bowiem istnieć nie tylko w sytuacji umyślonego działania sprawcy. Samo usunięcie przesłanki winy umyślnej może zatem skłaniać do większej rozważliwości przy sięganiu po środki o charakterze penalnym, w sytuacji jednak, w której zgodnie z dominującym poglądem przesłanką zadośćuczynienia pieniężnego jest wina sprawcy potrzeba istnienia pewnego elementu penalnego wydaje się trudna do zakwestionowania.

Nie zasługuje także na uwzględnienie argument *Z. Radwańskiego* odwołujący się do użytego przez ustawodawcę w art. 448 k.c. pojęcia „środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia”. Należy przypomnieć, że z równym powodzeniem można byłoby twierdzić, że kompensacyjny charakter winien przysługiwać także roszczeniu o zasądzenie odpowiedniej sumy na rzecz PCK opartego na dawnym

brzmieniu art. 448 k.c. Również to roszczenie miało przysługiwać „niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków wyrządzonej szkody”. Przyjmując pogląd Z. Radwańskiego należałoby uznać, że roszczenie o zapłatę na rzecz PCK także służyło wyłącznie kompensacji i usunięciu skutków wyrządzonej szkody, co byłoby sprzeczne z dominującym rozumieniem sensu tej instytucji. Przeciwno wskazanemu pogładowi należy również podnieść, że art. 24 k.c. również posługuje się pojęciem „środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia”. W świetle treści art. 24 k.c. wydaje się zatem, że pojęcie „środki potrzebne do usunięcia skutków naruszenia” powinno odnosić się do wszystkich środków stanowiących reakcję prawa cywilnego na naruszenie dóbr osobistych.

Nie zasługuje wreszcie na uwzględnienie generalny argument podnoszony przez J. Jastrzębskiego, odwołujący się do preferowania przez prawo cywilne poszkodowanego, w przeciwieństwie do prawa karnego kierującego się zasadą *in dubio pro reo*. Wydaje się, że te same względy, które przemawiają za zasadą domniemania niewinności w prawie karnym, mogą przemawiać za uwzględnieniem represyjnego wymiaru majątkowej ochrony dóbr osobistych w prawie cywilnym. Należy zauważyć, że *ratio* gwarancji procesowych w prawie karnym jest zagrożenie wolności, czyli fundamentalnego dobra osobistego jednostki. Gdyby prawo karne było tworzone na potrzeby sankcji jedynie majątkowych prawdopodobnie zakres gwarancji procesowych nie wyglądałby tak jednoznacznie, co można zauważyć np. w przypadku sankcji nakładanych w postępowaniu administracyjnym. Ponadto w konflikcie interes publiczny – jednostka, rzeczywiście domniemuje się ochronę jednostki zagrożonej represyjnym działaniem Państwa. Inaczej jednak przedstawia się sytuacja konfliktu równorzędnych podmiotów, gdy jeden z podmiotów dopuszcza się naruszenia podstawowych wartości związanych z osobowością drugiego.

V. Rozstrzygnięcie co do charakteru i funkcji majątkowej ochrony dóbr osobistych posiada fundamentalne znaczenie dla ustalania przesłanek warunkujących powstanie oraz treść roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne oraz zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

W przypadku, w którym majątkowa ochrona dóbr osobistych polega wyłącznie na kompensacji, okoliczności dotyczące samego sprawcy, takie jak stopień jego winy, motywacje którymi się kierował, jego status majątkowy mogą posiadać

znaczenie dla pokrzywdzonego tylko o tyle, o ile mogły one wpłynąć na rozmiar krzywdy odczuwanej przez sprawcę. Stopień winy sprawcy wpływa zatem na wysokość zadośćuczynienia jedynie w takim zakresie, w jakim ma on wpływ na rozmiar doznanej szkody niemajątkowej. Naruszenie umyślne lub złośliwe może bowiem (lecz nie musi!) powodować dalej idące negatywne doznania psychiczne niż naruszenie niezawinione lub dotknięte lekkim niedbalstwem⁴⁵.

Odmienna sytuacja ma miejsce, gdy przypisuje się funkcję represyjną zadośćuczynieniu pieniężnemu, przyjmując, że jest on nakierowany na wyrządzenie pewnej dolegliwości sprawcy naruszenia. Dolegliwość wyrządzona sprawcy z natury rzeczy musi wiązać się ze stopniem jego zawinienia (nie jest przy tym konieczne, aby sprawca działał umyślnie, gdyż represja może być uzależniona również przy winie nieumyślnej) oraz celem sprawcy towarzyszącemu jego czynowi. Wyważenie interesów obu stron wymaga zatem, aby dolegliwość była dostosowana do indywidualnej sytuacji zobowiązanego. Stopień dolegliwości wyrządzanej sprawcy powinien ponadto wiązać się z możliwościami majątkowymi sprawcy, zdolności do poprawy etc. Jednym z elementów, które powinny w takiej sytuacji zostać wzięte pod uwagę jest sytuacja majątkowa sprawcy. Jak stwierdzono w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 listopada 2002 r., I ACa 869/02, suma pieniężna powinna być tak dobrana, aby jej wysokość była majątkowo doniosła dla osoby odpowiedzialnej za naruszenie, stanowiąc znaczący czynnik kalkulacyjny w jego działalności gospodarczej⁴⁶. Oddziaływanie prewencyjno-wychowawcze zadośćuczynienia będzie zatem tym większe, im większe sumy będą zasądzone przez sąd na podstawie art. 448 k.c.⁴⁷. Nie jest również obojętne, kto ponosi finansowy ciężar zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej. Uwolnienie się od odpowiedzialności represyjnej np. w drodze umowy ubezpieczenia należałoby wówczas uznać za niedopuszczalne ze względu na to, że taka umowa dążyłaby do

⁴⁵ J. Jastrzębski, glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 lutego 2005 r., SK 49/03, „Palestra” nr 7-8/2007, s. 316; autor nie dostrzega jednak zasadniczego problemu, że w takim przypadku wina umyślna pozostaje bez wpływu na wysokość zadośćuczynienia, jeżeli pokrzywdzony nie dowiedział się o niej.

⁴⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 listopada 2002 r., I ACa 869/02, „Transformacje Prawa Prywatnego” nr 3/2003, s. 109 i nast.

⁴⁷ A. Śmieja, *Z problematyki odpowiedzialności uregulowanej w art. 448 k.c.* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 283.

celu sprzecznego z ustawą (uniknięcie przez sprawcę naruszenia koniecznej dolegliwości).

Należy także zauważyć, że funkcja represyjna zadośćuczynienia może być dyktowana nie tylko celem publicznym, ale również – celem prywatnym. Celem publicznym jest bowiem osiągnięcie efektu odstrasżającego innych potencjalnych sprawców od popełniania podobnych czynów oraz potwierdzenie wagi określonych dóbr przez stanowcze i surowe sankcjonowanie ich naruszeń. Celem prywatnym jest natomiast zapewnienie pokrzywdzonemu satysfakcji płynącej z ukarania sprawcy oraz odstraszenie samego sprawcy od ponownego naruszenia dóbr osobistych pokrzywdzonego. Z okoliczności, że pokrzywdzony czerpie satysfakcję z ukarania sprawcy nie powinno się zarazem wyprowadzać wniosku, że satysfakcja ta stanowi jeden ze składników kompensacyjnej funkcji zadośćuczynienia pieniężnego⁴⁸ ani tym bardziej warunek *sine qua non* zastosowania ochrony majątkowej, gdyż w takim przypadku osoby niezdolne do odczucia owej satysfakcji pozbawione byłyby majątkowej ochrony dóbr osobistych. Potępienie represyjnej funkcji zadośćuczynienia przy jednoczesnej aprobacie dla jego funkcji „prewencyjno-wychowawczej”, bądź „prewencyjnej” jest wewnątrznie sprzeczne. Nałożenie na sprawcę kary nigdy, nawet w prawie karnym, nie stanowi celu samego w sobie lecz służy stosownej odpłacie sprawcy (tzw. funkcja sprawiedliwościowa kary) powstrzymaniu innych potencjalnych sprawców od naruszania dóbr osobistych (prewencja ogólna) jak również powstrzymaniu samego sprawcy (prewencja szczegółowa) od popełniania takich czynów w przyszłości. Aprobata dla prewencyjnej funkcji zadośćuczynienia należy tym samym uznać za równoznaczną z aprobatą dla represyjnej funkcji tego środka, ze wszelkimi tego konsekwencjami (większą koncentracją na sprawcy, obniżeniem rangi konkretnej krzywdy doświadczanej przez poszkodowanego etc.). Jak się zdaje, z tej perspektywy należy też oceniać zadośćuczynienie przyznawane na podstawie kolejnych analizowanych przepisów. Podstawowe pytanie brzmi wówczas, czy odpowiedzialności opartej na wskazanym przepisie należy bardziej koncentrować się na sytuacji poszkodowanego, czy sprawcy?

IV. Przesłanki zadośćuczynienia przyznawanego na podstawie art. 445 § 1 k.c.

1. Zasada i funkcje odpowiedzialności pozwanego

Zgodnie z jednolitym poglądem doktryny i orzecznictwa art. 445 § 1 k.c. nie ustanawia samodzielnej zasady odpowiedzialności. W przypadkach określonych w tym przepisie kompensacji podlega szkoda niemajątkowa wyrządzoną przez czyn niedozwolony, niezależnie od zasady odpowiedzialności. W grę wchodzi zatem zarówno odpowiedzialność oparta na zasadzie winy, jak również na zasadzie ryzyka, czy słusności⁴⁹. Należy odnotować, że wśród badanych spraw wyraźnie dominowały zadośćuczynienia przyznawane na zasadzie ryzyka (najczęściej w związku z wypadkami samochodowymi). Wymaga również podkreślenia, że pozwanym był zazwyczaj zakład ubezpieczeń, a nie osoba bezpośrednio odpowiedzialna za wyrządzenie szkody. Wskazane okoliczności muszą wywierać istotny wpływ na funkcję przypisywaną zadośćuczynieniu ujętemu w art. 445 § 1 k.c. Skoro odpowiedzialność opierana na art. 445 § 1 k.c. nie jest uzależniona od przesłanki winy i skoro roszczenie kierowane jest zazwyczaj przeciwko ubezpieczycielowi a nie osobie bezpośrednio odpowiedzialnej za zdarzenie, to nie wydaje się możliwe przypisywanie temu środkowi funkcji represyjnej. Stanowisko odmienne byłoby tym bardziej wątpliwe, że w zakresie objętym regulacją art. 445 § 1 k.c. funkcja represyjna jest z powodzeniem realizowana przez prawo karne. Dość w tym miejscu zauważyć, że w większości analizowanych spraw sprawcy naruszenia byli skazywani wyrokami karnymi. Z tych prawdopodobnie względów w przypadkach, w których pozwanym był bezpośredni sprawca szkody, sądy wyraźnie podkreślały, że zadośćuczynienie zasądzone na podstawie art. 445 § 1 k.c. posiada tylko kompensacyjny charakter i nie powinno być traktowane jako źródło represji.

⁴⁸ Tak jednak: A. Śmieja, *Z problematyki odpowiedzialności uregulowanej w art. 448 k.c.* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 283.

Jedyną funkcją zadośćuczynienia wchodzącą w konsekwencji w grę jest zatem funkcja kompensacyjna, polegająca na dążeniu do jak największego uśmierzenia cierpień związanych ze zdarzeniem odszkodowawczym.

2. Przesłanka „uszkodzenie ciała” oraz „wywołania rozstroju zdrowia”

2.1. Wystąpienie „uszkodzenia ciała” lub „rozstroju zdrowia” jako przesłanka odpowiedzialności oraz jako element krzywdy podlegającej kompensacji

Poza zakresem niniejszego opracowania należy pozostawić kwestię, czy przedmiotem odpowiedzialności określonej w art. 445 § 1 k.c. może być każde naruszenie dobra osobistego „zdrowia”, czy też jedynie takie naruszenie, które osiąga pewną intensywność, polegając na wywołaniu rozstroju zdrowia lub uszkodzeniu ciała. W żadnej z analizowanych spraw Sądy nie odmówiły zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 445 § 1 k.c. w oparciu o twierdzenie, że naruszenie dóbr osobistych (tj. zdrowia) nie osiągnęło wystarczającej intensywności, aby uznać je za „uszkodzenie ciała” lub „rozstrój zdrowia”.

Uprzedzając dalsze wywody należy natomiast zauważyć, że zarówno uszkodzenie ciała, jak również rozstrój zdrowia nie stanowią tylko przesłanki majątkowej odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych. Doświadczany przez poszkodowanego uszczerbek na zdrowiu sam w sobie stanowi bowiem krzywdę domagającą się kompensacji. Niezależnie od tego, czy poszkodowany cierpi (fizycznie, psychicznie) z powodu doświadczonego uszczerbku, już sam fakt uszczerbku jest krzywdą uzasadniającą roszczenie o zadośćuczynienie. Inne rozwiązanie musiałoby prowadzić do wyłączenia odpowiedzialności majątkowej np. w przypadkach ciężkich uszczerbków na zdrowiu, gdy poszkodowany całkowicie pozbawiony jest świadomości, a zatem nie może odczuwać cierpienia fizycznego ani psychicznego. Tak samo należałoby oceniać uszczerbki na zdrowiu doświadczane

⁴⁹ Por. zamiast wielu: A. Cisek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa, 2008, komentarz do art. 445, teza 5, M. Safjan [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹¹*. Tom I, Warszawa 2008, komentarz do art. 445, teza 6.

przez osoby, które nie są w stanie zrozumieć traumy, która stała się ich udziałem. Ustalenie uszczerbku na zdrowiu doświadczanego przez pokrzywdzonego posiada zatem podwójne znaczenie dla majątkowej ochrony dóbr osobistych. Po pierwsze, umożliwia ono wyznaczenie krzywd podlegających kompensacji. Po drugie, uszczerbek na zdrowiu sam w sobie stanowi krzywdę domagającą się takiej kompensacji.

2.2. Cierpienie psychiczne jako element krzywdy podlegającej kompensacji oraz jako przesłanka odpowiedzialności

W pewnym sensie „lustrzane” problemy wywołuje kwalifikacja prawna cierpień doświadczanych przez pokrzywdzonego. Zazwyczaj cierpienia psychiczne są analizowane w ramach badania przesłanki krzywdy. Wynika to z następujących przyczyn:

- sama krzywda jest często utożsamiana z wyłącznie cierpieniami natury psychicznej;
- dolegliwości psychiczne mogą wystąpić również w przypadkach, w których brakuje naruszenia dóbr osobistych, a przyczyną tych dolegliwości jest np. nadwrażliwość „poszkodowanego”; w takich sytuacjach z zasady brakuje usprawiedliwienia dla przyznania „poszkodowanemu” zadośćuczynienia pieniężnego;
- brak dolegliwości psychicznych nie przesądza o braku naruszenia dóbr osobistych; brak tych dolegliwości może wynikać z samej istoty podmiotu poszkodowanego (np. z faktu, że jest on osobą prawną), z jego predyspozycji psychicznych (wieku, upośledzenia, charakteru), jak również ze skutków zdarzenia (w sytuacji poszkodowanych pozostających w śpiączce);

Uwzględniając powyższe założenia należy jednak stwierdzić, że błędne byłoby ujmowanie cierpienia psychicznego wyłącznie na płaszczyźnie skutków naruszenia dobra osobistego. Cierpienia psychiczne osiągają bowiem niekiedy taki stopień intensywności, że same w sobie zaczynają stanowić rozstrój zdrowia, spełniając hipotezę art. 445 § 1 k.c. Wydaje się, że dobrą ilustracją tego rodzaju sytuacji jest sprawa zakończona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 czerwca

2008 r., sygn. akt I ACa 451/08. W rozpoznawanej sprawie w wyniku wypadku komunikacyjnego poszkodowane było czworo pasażerów samochodu osobowego. Mąż i ojciec rodziny zginął. Trwały uszczerbek żony na zdrowiu został określony na 60 %, długotrwały uszczerbek na zdrowiu córki – 45 %, długotrwały uszczerbek na zdrowiu syna – 45 %. Istotnym elementem uszczerbku na zdrowiu doświadczanym przez poszkodowanych były jednak nie tyle uszczerbki natury fizycznej, co psychicznej. U kobiety depresyjne zaburzenia reaktywne związane ze zdarzeniem prowadziły do 30 % trwałego uszczerbku na zdrowiu, u dzieci zaś objawiała się tzw. przedłużona reakcja adaptacyjna, skutkując odpowiednio 30 % długotrwałym uszczerbkiem na zdrowiu u dziewczynki oraz 40 % długotrwałym uszczerbkiem na zdrowiu u chłopca. Sąd pierwszej instancji zignorował w swoich rozważaniach wskazany uszczerbek. Jego stanowisko zostało jednak trafnie zakwestionowane przez Sąd Apelacyjny w Krakowie, który wytknął sądowi okręgowemu zignorowanie istotnych uszczerbków na zdrowiu przy obliczaniu wysokości należnego zadośćuczynienia.

2.3. Data ustalania uszczerbku na zdrowiu

Zgodnie z art. 316 k.p.c. sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Z faktu, że uszczerbek na zdrowiu pełni podwójną funkcję w postępowaniach o zadośćuczynienie, wynika konieczność dwojakiego ustalania jego rozmiarów.

- po pierwsze, należy ustalić, czy krzywda, za którą dochodzone jest zadośćuczynienie wynika z „uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia”; w tym zakresie uszczerbek na zdrowiu stanowi „źródło” szkód niemajątkowych podlegających kompensacji; sam uszczerbek nie musi więc istnieć w momencie wyrokowania; wydaje się oczywiste, że zadośćuczynienie przysługuje również w sytuacji, w której poszkodowany w chwili wyrokowania został już całkowicie wyleczony; na wysokość takiego zadośćuczynienia składają się wówczas takie krzywdy jak np. pokrzyżowanie planów życiowych w okresie leczenia, dolegliwości bólowe, stres, poczucie osamotnienia towarzyszące leczeniu itp.

- po drugie, w zakresie w jakim uszczerbek na zdrowiu stanowi samodzielną szkodę niemajątkową konieczne staje się ustalenie, czy szkoda ta istnieje jeszcze w chwili wyrokowania; jeżeli w chwili wyrokowania nie istnieje już uszczerbek na zdrowiu, zadośćuczynienie w tym zakresie nie przysługuje;

3. Krzywda

3.1. Procentowy rozmiar uszczerbku na zdrowiu

Jak już była mowa, punktem wyjścia do ustalenia rozmiaru krzywdy podlegającej kompensacji jest rozmiar uszczerbku na zdrowiu doświadczany przez poszkodowanego. Najprostszym sposobem jego ustalenia jest wyznaczenie – przy pomocy opinii biegłych – procentowego rozmiaru uszczerbku na zdrowiu. Należy jednak zauważyć, że zgodnie z wiodącym stanowiskiem Sądu Najwyższego procentowo określony uszczerbek jest tylko pomocniczym środkiem pozwalającym ustalić rozmiar „odpowiedniego” zadośćuczynienia⁵⁰. Zgodnie z tym stanowiskiem, na rozmiar krzywdy, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia składają się cierpienia fizyczne i psychiczne, których rodzaj, natężenie i czas trwania należy każdorazowo określić w okolicznościach konkretnej sprawy.

Powyższe stanowisko nie było zasadniczo kwestionowane w badanym orzecznictwie. Tytułem przykładu, jak wskazuje Sąd Okręgowy w Krakowie w wyroku z dnia 5 marca 2008 r., I C 1302/06: *„Nie jest prawidłowe stosowanie automatyzmu w ustalaniu wielkości zadośćuczynienia w zależności od stopnia utraty zdrowia. Ze względu na konkretne okoliczności sprawy przy tym samym stopniu kalectwa lub rozstroju zdrowia zakres ujemnych doznań pokrzywdzonego może być zasadniczo różny i zależeć również od takich okoliczności jak np. wiek, rodzaj wykonywanej pracy, szanse na przyszłość”*.

⁵⁰ wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2005 r. sygn. akt I PK 47/05, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.06.2005r., I CK 7/05, Lex nr 153254

Należy jednak poczynić pewne doprecyzowanie. W praktyce stosowania prawa sądy ograniczają znaczenie procentowego uszczerbku na zdrowiu tylko wówczas, gdy kierowanie się wyłącznie tą okolicznością byłoby niekorzystne z punktu widzenia pokrzywdzonego. W analizie nie natrafiono na ani jeden przypadek, w którym Sąd, powołując się na brak bezpośredniego związku między rozmiarem uszczerbku na zdrowiu a wysokością zadośćuczynienia, zasądziłby zadośćuczynienie w niższej wysokości niż wynikałoby to z rozmiarów uszczerbku. W niektórych z rozpoznawanych spraw przyznawano natomiast wysokie zadośćuczynienie, pomimo stosunkowo małego rozmiaru uszczerbku na zdrowiu.

Tytułem przykładu: w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Wągrowcu z dnia 3 lipca 2008 r., sygn. akt I C 31/08 rozmiar trwałego uszczerbku na zdrowiu był stosunkowo niewielki, wynosząc 23 %. Sąd odwołał się jednak do młodego wieku pokrzywdzonego, utraty przezeń perspektyw życiowych i w oparciu o powyższe okoliczności zasądził od pozwanego kwotę, która razem z świadczeniem wypłaconym wcześniej przez pozwanego wyniosła 32 000 zł, a zatem dość wysoką. Jeszcze wyraźniejsza sytuacja wystąpiła w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 maja 2008 r., sygn. akt I ACa 334/08, w której powódka w związku urazem biodra poniosła 25 % uszczerbek na zdrowiu. Uwzględniając jednak silne dolegliwości bólowe doświadczane przez powódkę, jak również dezorganizację jej życia w wyniku wypadku Sąd Okręgowy w Poznaniu w wyroku z dnia 25 lutego 2008 r., sygn. akt XIV C 373/07 zasądził od pozwanego kwotę, która wraz z świadczeniem wypłaconym przez pozwanego wyniosła aż 85 000 zł. Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił apelację pozwanego opartą na zarzucie rażącej dysproporcji pomiędzy wysokością zasądzonej kwoty a rozmiarami stwierdzonego uszczerbku odwołując się wprost do omawianej zasady zrywającej bezpośredni związek między rozmiarem uszczerbku na zdrowiu a wysokością zadośćuczynienia.

Na podstawie dokonanych analiz pogląd o braku bezpośredniej zależności między rozmiarem doświadczonego uszczerbku a wysokością przyznanego zadośćuczynienia należy rozumieć następująco: Istnieją sytuacje, w których okoliczności sprawy uzasadniają wypłatę zadośćuczynienia pieniężnego w znacznej wysokości, pomimo relatywnie małego uszczerbku na zdrowiu uszkodowanego. Nie

istnieją natomiast okoliczności usprawiedliwiające zasądzenie niskiego zadośćuczynienia w przypadku znacznego uszczerbku na zdrowiu.

Powyższe ustalenia posiadają doniosłe znaczenie dla kryteriów ustalania zadośćuczynienia. Wbrew bowiem powszechnemu pogładowi należy stwierdzić, że rozmiar doświadczonego uszczerbku na zdrowiu posiada bezpośredni, w pewnym sensie wręcz automatyczny, wpływ na wysokość przyznanego zadośćuczynienia. Okoliczności sprawy mogą doprowadzić do zwiększenia zadośćuczynienia, które byłoby ustalane w oparciu o rozmiar doświadczonego uszczerbku, nie mogą one natomiast doprowadzić do obniżenia tego zadośćuczynienia. Krzywda wynikająca z samych rozmiarów uszczerbku na zdrowiu stanowi więc minimalny pułap roszczeń, które mogą być dochodzone przez poszkodowanego. Za przyjęciem powyższej konstatacji przemawiają silne racje dogmatyczne, nakazujące uznać uszczerbek na zdrowiu *per se* za szkodę niemajątkową, niezależnie od innych uszczerbków doświadczanych przez pokrzywdzonego.

Uwzględnienie powyższego założenia otwiera nowe perspektywy obiektywizacji wysokości zasądzonych zadośćuczynień. Należy bowiem przyjąć, że procentowy uszczerbek na zdrowiu powinien być oceniany w identyczny sposób w odniesieniu do wszystkich poszkodowanych. Zasada równości nakazuje, aby w ten sam sposób traktować te same uszczerbki, niezależnie od tego, czy doświadczane są one przez mężczyznę, czy też przez kobietę, przez osobę młodą czy też przez osobę podeszłą w latach, przez osobę cieszącą się w chwili zdarzenia dobrym zdrowiem czy też przez osobę niepełnosprawną. Brak powodów, aby odmiennie traktować tę samą szkodę niemajątkową (np. utratę wzroku), w odniesieniu do którejkolwiek ze wskazanych grup.

Oczywiście ten sam uszczerbek na zdrowiu może prowadzić do innych jeszcze szkód niemajątkowych, które w sposób całkowicie odmienny kształtować się będą w odniesieniu do mężczyzny oraz w odniesieniu do kobiety, w odniesieniu do osoby pracującej fizycznie oraz w odniesieniu do osoby pracującej umysłowo, w odniesieniu do osoby młodej oraz w odniesieniu do osoby podeszłej w latach. Inaczej każda z tych grup przyjmować będzie na przykład oszpecenie, inaczej konieczność ograniczenia aktywności fizycznej etc. Są to jednak szkody niemajątkowe odrębne

od szkody polegającej na samym uszczerbku. Szkody te powinny też zostać poddane odrębnej ocenie i stanowić odrębne źródło odpowiedzialności majątkowej.

Odmienną kwestią jest również szczególna podatność pewnych grup na wystąpienie uszczerbku na zdrowiu. Oczywistym jest, że zdrowotne skutki takiego samego zdarzenia (np. upadku na oblodzonym chodniku) mogą być całkowicie różne dla osoby młodej i wysportowanej, inne natomiast dla osoby podeszłej w latach, dotkniętej dodatkowo osteoporozą. Kwestia ta nie powinna jednak w ogóle być rozpoznawana w ramach rozmiarów krzywdy lecz na płaszczyźnie związku przyczynowego, w ramach ustalania, czy szkoda niemajątkowa polegająca na danym uszczerbku na zdrowiu stanowi normalne następstwo zdarzenia, z którym ustawa łączy odpowiedzialność majątkową.

Reasumując, jeżeli tylko w postępowaniu zostanie ustalone, że w wyniku zdarzenia, z którym ustawa wiąże odpowiedzialność pozwanego, wystąpił uszczerbek na zdrowiu w wysokości dającej się ująć w procentach, uszczerbek ten należy traktować jako samodzielną szkodę niemajątkową podlegającą kompensacji. Omawiana szkoda poddaje się wyraźnej obiektywizacji, gdyż w odniesieniu do każdego człowieka ten sam uszczerbek na zdrowiu powinien być określany w jednakowy sposób.

Jako błędny należy w konsekwencji uznać taki sposób ustalania rozmiarów prawnie relewantnej krzywdy, który ignorowałby rozmiar poniesionego uszczerbku na zdrowiu, koncentrując się jedynie na cierpieniach fizycznych i psychicznych towarzyszących temu uszczerbkowi⁵¹. Nie kwestionując oczywiście doniosłości tych cierpień, należy jednak wskazać, że ustalona w ten sposób szkoda niemajątkowa abstrahuje od podstawowego elementu krzywdy prawnie relewantnej.

⁵¹ Sytuacja taka miała miejsce np. w sprawie o sygn. I C 107/07, w której Sąd Okręgowy w Krakowie wydał w dniu 16 kwietnia 2008 r. wyrok w oparciu o opinię biegłego koncentrującą się w zasadzie wyłącznie na trwaniu i intensywności cierpień psychicznych oraz rokowaniom co do poprawy stanu zdrowia powoda a pomijającą w zasadzie kwestię rozmiarów uszczerbku na zdrowiu poniesionego przez powoda.

3.2. Cierpienia fizyczne i psychiczne stanowiące skutek zdarzenia

Zadośćuczynienie w związku z krzywdami tego rodzaju wydaje się najmniej kontrowersyjne. W ramach tej kategorii uwzględnienia wymagają zarówno krzywdy związane z samym doświadczeniem uszczerbku na zdrowiu, jak również dolegliwości bólowe i psychiczne towarzyszące procesowi rehabilitacji. Krzywdy tego rodzaju nie umykają jednak obiektywizacji, wbrew powszechnemu pogładowi. W wielu przypadkach dolegliwości tego rodzaju są wprost stwierdzane przez biegłego lekarza (traumatologa, psychiatrę) przy określaniu rozmiaru uszczerbku na zdrowiu. W niektórych przypadkach dolegliwości bólowe i psychiczne stanowią wręcz samodzielny typ procentowego uszczerbku na zdrowiu. Dolegliwości psychiczne mogą również zostać dookreślone przez biegłego psychologa. Wydaje się zatem, że obiektywizacja oceny tych krzywd jest możliwa

Jedyną, aczkolwiek poważną, barierą przy dokonywaniu tego rodzaju ustaleń jest kontradykcyjność procesu cywilnego. Jeżeli strona nie zwróci się z wnioskiem o powołanie właściwego biegłego, istnieje poważne ryzyko, że wystąpienie wskazanych okoliczności zostanie uznane za niewykazane lub, że za niewykazany zostanie uznany związek przyczynowy między cierpieniami a zdarzeniem. Tego rodzaju sytuacja miała miejsce w sprawie zakończonej prawomocnie wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 grudnia 2007 r., sygn. akt II Ca 1870/07. W rozpoznawanej sprawie osiemdziesięcioletnia kobieta doznała otwartego złamania nogi. W wyniku tego zdarzenia powódka doświadczyła silnych dolegliwości bólowych oraz została zmuszona do ograniczenia swoich kontaktów towarzyskich. Wreszcie powódka utraciła zdolność do samodzielnego życia i musiała korzystać z pomocy pracownika socjalnego. Sąd Rejonowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 22 maja 2007 r., sygn. I C 674/06 przyjął, że pozwany ponosi odpowiedzialność za krzywdę wiążącą się z intensywnymi cierpieniami fizycznymi i psychicznymi związanymi z samym urazem oraz początkowym etapem rehabilitacji. Sąd uznał jednocześnie za niewykazany związek przyczynowy między zdarzeniem a krzywdą mającą się przejawiać w negatywnych przeżyciach psychicznych towarzyszących „*znoszeniu długotrwałej rehabilitacji*”. Ze względu na wiek powódki sąd uznał za prawdopodobne, że ograniczenie aktywności powódki wynikało z przyczyn naturalnych związanych z upływem czasu. Brak powołania biegłego na wskazaną

okoliczność uniemożliwił zatem powiązanie ewidentnych dolegliwości powódki ze zdarzeniem odszkodowawczym.

3.3. Wiek poszkodowanego a wysokość przyznanego zadośćuczynienia

Istotnym elementem indywidualizującym wysokość należnego zadośćuczynienia jest wiek poszkodowanego. Przyjmuje się, że intensywność cierpień związanych kalectwem jest większa u człowieka młodego, skazanego na rezygnację z radości życia, jaką daje zdrowie, możliwość pracy i osobistego rozwoju⁵². Wiek powoda jest powoływany zazwyczaj jako okoliczność przemawiająca za zwiększeniem należnego zadośćuczynienia. Można jednak spotkać się z sytuacjami, w których okoliczność dojrzałego wieku powoda wpływa na ograniczenie zadośćuczynienia. Tytułem przykładu w wyroku z dnia 25 lutego 2008 r., sygn. akt XIV C 373/07 Sąd Okręgowy w Poznaniu wskazał, że okoliczność, iż powódka w chwili wypadku miała 53 lata wpływa na obniżenie wysokości zadośćuczynienia. Sąd zastrzegł jednocześnie, że nie jest to zmiana znacząca w związku z aktywnym trybem życia prowadzonym przez powódkę, czego kontynuowanie w wyniku wypadku stało się niemożliwe. Sąd stwierdził, iż przed powódką w ujęciu statystycznym jest co najmniej ponad dwadzieścia lat życia, w trakcie których będzie się zmagać z konsekwencjami wypadku.

Z przedstawionych przykładów wynika, że wiek poszkodowanego nie wpływa bezpośrednio na wysokość należnego zadośćuczynienia. Jego wpływ na wysokość zadośćuczynienia przejawia się w następujący sposób:

- po pierwsze, młodość wiąże się zazwyczaj z intensywniejszym przeżywaniem cierpienia związanego z kalectwem, podobnie zresztą jak innych emocji;
- po drugie, poważny uszczerbek na zdrowiu wywiera zazwyczaj większy wpływ na życie osób młodych, z natury bardziej aktywnych, ruchliwych niż osoby starsze;

⁵² por. wyrok SN z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 681/98, OSNP 2000/16/626; wyrok SN z 12 września 2002 r., IV CKN 1266/00, LEK nr 80272.

- po trzecie, w przypadku ciężkich i nieodwracalnych urazów czas dożywotniego cierpienia u osób młodych jest wyraźnie dłuższy niż u osób starszych;

Z drugiej strony nie sposób jednak pominąć, że rokowania u osób młodych są zazwyczaj lepsze niż u osób podeszłych w latach, ani tego, że z zasady osoby młode posiadają większe zdolności adaptacji do nowej sytuacji życiowej, niż osoby starsze. Uwzględnienie wieku poszkodowanego przy ocenie należącego mu zadośćuczynienia nie może zatem następować w sposób automatyczny.

Wydaje się, że analizowane orzecznictwo prowadzi do podobnych wniosków. Wprawdzie największe zadośćuczynienie wśród analizowanych spraw o łącznej wysokości 400 000 zł, zostało przyznane wyrokiem z dnia 21 września 2007 r., sygn. I C 2114/06 przez Sąd Okręgowy w Krakowie 11-letniej dziewczynce. Należy jednak uwzględnić, że rozmiar uszczerbków doświadczonych przez powódkę został ustalony przez biegłych na 240 %. Jednocześnie ten sam Sąd wyrokiem z dnia 29 lutego 2008 r. sygn. akt I C 1536/05 przyznał zadośćuczynienie w wysokości 127 000 zł siedemdziesięcioletniej kobiecie, która w wyniku wypadku doświadczyła uszczerbku na zdrowiu „jedynie” w rozmiarze 77 %, nie wymagając w chwili wyrokowania stałej pomocy osób trzecich. Wydaje się zatem, że wbrew zakorzenionemu przeświadczeniu wiek poszkodowanego nie posiada bezpośredniego wpływu na ocenę, jaka wysokość zadośćuczynienia będzie „odpowiednia”. Oddziałuje on natomiast na takie okoliczności jak szczególnie podatność na pewne dolegliwości psychiczne, większa długotrwałość cierpień etc.

4. Wysokość zadośćuczynienia zasądzana w wybranych sprawach sądowych

We wskazanym rozdziale przedstawione zostaną przykładowe wyroki sądów powszechnych podzielone według uszczerbków mających podlegać kompensacji.

4.1. Urazy mózgu

4.1.1 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 lutego 2009 r., I ACa 23/09

Zdarzenie: Wypadek samochodowy, pozwany Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny (sprawca nie był ubezpieczony) odmówił zapłaty ze względu na przyczynienie się poszkodowanego, który wsiadł do samochodu z pijanym kierowcą;

Powód: pasażer sprawcy, mężczyzna, w chwili zdarzenia: 53 lata, pracujący dorywczo 2-3 razy w tygodniu jako elektryk; cierpiący na przewlekły alkoholizm,

Skutki zdarzenia: uraz czaszkowo-mózgowy (rozległe stłuczenia głowy połączone ze stłuczeniem mózgu, krwawieniem podpajęczynówkowym), złamanie żeber i stłuczenia podudzia prawego; następstwa: zespół (psychoorganiczny niedowład kończyn i otępienny; **brak ustaleń** co do rozmiaru trwałego uszczerbku na zdrowiu;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: brak ustaleń;

Tryb życia po zdarzeniu: konieczność całodobowej opieki w zakresie najprostszych czynności (utrzymania higieny, przygotowania, spożywania posiłku, załatwiania potrzeb fizjologicznych).

Rokowania: niepomyślne, postępujące zmiany psychoorganiczne oraz zespół otępienny.

Powód dochodził 200 000 zł za doznaną krzywdę. Wyrokiem z dnia 10 października 2008 r., IC 613/06 Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził kwotę 50.000 zł. tytułem zadośćuczynienia, powołując się m.in. na przyczynienie się pokrzywdzonego. Na podstawie lektury wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie należy uznać, że zadośćuczynienie zostało obniżone o 50 %. Tym samym, należną kwotę zadośćuczynienia z pominięciem przyczynienia miałyby wynosić **100 000 zł**.

4.1.2 Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 21 września 2007 r., sygn. I C 2114/06

Zdarzenie: wypadek drogowy (potrącenie), powódka wybiegła z autobusu – 20 % przyczynienie się; sprawca (znacznie przekroczył dozwoloną prędkość) skazany wyrokiem karnym, pozwany ubezpieczyciel, wypłacił kwotę 160 000 zł, uwzględniając 20 % przyczynienie się powódki

Powód: dziewczynka, w chwili zdarzenia: 11 lat, zdrowa, wesoła, bardzo zdolna, uczestnicząca w olimpiadach polonistycznych;

Skutki zdarzenia: ciężkie uszkodzenie mózgu i pnia mózgu, wielomiesięczny stan nieprzytomności, cztero kończynowy niedowład spastyczny oraz stłuczenie płuc; trwałe uszczerbek na zdrowiu w wysokości **240 %**, w tym: porażenia i niedowłady pochodzenia mózgowego uniemożliwiające samodzielne stanie i chodzenie (100 %), ciężkie zaburzenia neurologiczne i psychiczne, uniemożliwiające samodzielną egzystencję (100%), napady padaczki do dwóch razy w miesiącu (30 %), uszkodzenie nerwów w zakresie mięśni wewnętrznych oka (10%). Spastyka, padaczka, ślinotok, oszpecenie (opadnięta powieka, wykrzywienie twarzy w trakcie uśmiechu w związku z wcześniejszym porażeniem nerwu twarzowego), skrócenie lewej nogi.

Cierpienia fizyczne i psychiczne (w chwili wyrokowania): trzy razy w tygodniu bolesna rehabilitacja barku, Bóle karku, kręgosłupa i nogi; zamknięcie w sobie, obojętność na otaczającą rzeczywistość.

Tryb życia po zdarzeniu: kontakt słowny tylko w zakresie podstawowym, spowolnienie i dezorientacja, brak możliwości wykonywania najprostszych czynności, brak możliwości chodzenia, konieczność korzystania z pieluch, częste dławienie się z powodu uszkodzenia przełyku, zaniki pamięci, brak możliwości pisania w związku z prawostronnym niedowładem, brak orientowania się w przedmiotach szkolnych, nierozpoznanie niektórych osób, brak możliwości nauki (w formie szkolnej ani domowej), trudności z wychodzeniem z domu (łęki i nadmierne rozszerzanie żrenic);

Rokowania: brak jednoznacznych rokowań, konieczność wieloletniej intensywnej rehabilitacji ruchowej i psychicznej; skrzywienie kręgosłupa (w związku z przesunięciem się miednicy) mogące w przyszłości skutkować trudnościami w zajściu w ciążę,

Powódka żądała od ubezpieczyciela kwoty 320 000 zł, wyrokiem z dnia 21 września 2007 r., sygn. I C 2114/06 Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził od pozwanego ubezpieczyciela kwotę 160 000 zł. Sąd uznał, że odpowiednią sumą pieniężną jest kwota **400 000 zł**, ze względu na znaczny rozmiar szkód, stopień i długotrwałość cierpień związanych z leczeniem i rehabilitacją, trwałość zdrowotnych i społecznych skutków wypadku (wyłączenie z normalnego życia, uzależnienie od osób trzecich, ograniczenie kontaktów i możliwości samorealizacji jako matki i małżonki, etc.) oraz wiek powódki. Od wskazanej kwoty Sąd odjął sumę 80 000 zł, w związku z 20 % przyczynieniem się poszkodowanej do powstania szkody oraz sumę 160 000 zł wypłaconą wcześniej przez ubezpieczyciela.

4.1.3 Wyrok Sądu Rejonowego w Wągrowcu z dnia 3 lipca 2008 r., I C 31/08

Zdarzenie: wypadek samochodowy (kolizja), pozwany zakład ubezpieczeń wypłacił powodowi kwotę 12 000 zł tytułem zadośćuczynienia

Powód: mężczyzna, w chwili zdarzenia: 28 lat

Skutki zdarzenia: wstrząśnienie mózgu, uraz głowy zagrażający życiu (krwiak podtwardówkowy z przemieszczeniem układu komorowego mózgu, usunięty operacyjnie), trwałe uszkodzenie mózgu, złamanie żebra powodujące uszkodzenie

płuca skutkujące trudnościami z oddychaniem, w chwili wyrokowania: trwałe uszczerbek na zdrowiu w wysokości: **23 %**, kłopoty z koncentracją

Cierpienia fizyczne i psychiczne: niska samoocena, objawy depresyjne,

Tryb życia po zdarzeniu: konieczność pobierania leków przeciwdepresyjnych, przeciwpadaczkowych oraz usprawniających krążenie mózgowe; utrata pracy w związku z niepełnosprawnością, objęcie stanowiska w zakładzie pracy chronionej za niższe uposażenie,

Rokowania: Ryzyko ujawnienia się kolejnych następstw wypadku

Powód domagał się od pozwanego kwoty 20 000 zł. Wyrokiem z dnia 3 lipca 2008 r., I C 31/08 Sąd Rejonowy w Wągrowcu zasądził od pozwanego na rzecz powoda żadaną kwotę, która razem z zadośćuczynieniem wypłaconym już wcześniej przez ubezpieczyciela wyniosła ostatecznie **32 000 zł**. Sąd odwołał się do młodego wieku powoda, utraty perspektyw życiowych w najbardziej produktywnym okresie życia, niepewne oceny co do dalszych następstw wypadku; Sąd wskazał, że procentowo ujęty uszczerbek na zdrowiu jest tylko pomocniczym środkiem pozwalającym ustalić rozmiar odpowiedniego zadośćuczynienia.

4.1.4 Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 28 maja 2008 r., sygn. akt I. C 3547/05

Zdarzenie: wypadek samochodowy

Powód: mężczyzna, w chwili zdarzenia: 24 lata, aktywny, samowystarczalny finansowo, towarzyski, wesoły, pozostający w stałym związku;

Skutki zdarzenia: uraz wielomiejscowy, zatrzymanie akcji serca, poważne uszkodzenia czaszki i mózgu, wstrząs pourazowy, złamanie VII żebra, złamanie kości grochowatej, nadgarstka lewego; w chwili wyrokowania: trwałe uszczerbek na zdrowiu wysokości **185 %**, w tym: ze wskazań neurologicznych (85%), ze wskazań psychiatrycznych (70%), ze wskazań ortopedycznych (15%) ze wskazań urologicznych (15 %); niektóre uszczerbki: niedowład spastyczny czterokończynowy; zespół psychoorganiczny, pobudzenie psychoruchowe z elementami agresji, znaczne zaburzenia pamięci i zaburzenia emocjonalne, sprawność intelektualna na poziomie upośledzenia umysłowego, bardzo słaba koordynacja wzrokowo-ruchową, niska zdolność rozumienia sytuacji społecznych,;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: poważne dolegliwości bólowe ulegające z czasem zmniejszeniu, agresywność, znaczne zaburzenia pamięci i zaburzenia emocjonalne

Tryb życia po zdarzeniu: początkowo leżenie w łóżku, następnie korzystanie z wózka inwalidzkiego (ok. roku), następnie z kul i balkonika; używanie pieluch-majtek; w chwili wyrokowania: konieczność dożywotniej rehabilitacji (w celu zapobiegania przykurczom mięśni), stałej opieki psychiatrycznej, codziennej rehabilitacji, masaży co 3-4 dni, opieki innych osób (ok. 8 godzin na dobę), utrata kontaktu z rówieśnikami,

utrata pracy, konieczność opieki ze strony rodziców (sympatia powoda zginęła w wypadku)

Rokowania: duże prawdopodobieństwo dalszych niekorzystnych zmian, znikome szanse poprawy, całkiem niekorzystne rokowania co do pełnego wyleczenia, tendencje do wznawiania uszczerbków cewki moczowej;

Powód domagał się od ubezpieczyciela kwoty 300 000 zł. Wyrokiem z dnia 28 maja 2008 r., sygn. akt I. C 3547/05 Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 300 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Łącznie z sumą wypłaconą wcześniej tytułem zadośćuczynienia przyznane zadośćuczynienie wyniosło zatem **400 000 zł**. Sąd odwołał się do rozmiaru uszczerbku na zdrowiu, młodego wieku powoda, jego dotychczasowego trybu życia, braku samodzielności, prowadzącego w przyszłości do poważnych skutków, gdy rodzice pozwanego nie będą w stanie zapewnić mu już opieki. Sąd uwzględnił również, że w wypadku zginęła sympatia powoda.

4.2. Urazy oczu

4.2.1 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14 sierpnia 2008 r., I ACa 583/08

Zdarzenie: wypadek przy pracy, pozwany ubezpieczyciel odmówił wypłaty odszkodowania.

Powód: mężczyzna, wiek 41 lat, mechanik samochodowy

Skutki zdarzenia: wielokrotna hospitalizacja, sześciokrotne, bezskuteczne zabiegi operacyjne na gałce ocznej, Uszczerbek na zdrowiu: ciężkie uszkodzenie oka lewego, ślepotą, orzeczonej lekki stopień niepełnosprawności w stopniu trwałym, pomimo opinii biegłego – brak ustaleń co do procentowego rozmiaru uszczerbku na zdrowiu;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Silny stres i cierpienia fizyczne związane z sześcioma zabiegami operacyjnymi,

Tryb życia po zdarzeniu: Brak możliwości wykonywania dotychczasowego zawodu wymagającego obuocznego widzenia; możliwość wykonywania zbliżonej pracy

Rokowania: brak rokowań co do odzyskania wzroku, niebezpieczeństwo podwyższonego ciśnienia w drugim oku

Powód żądał 75 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2008 r., sygn. I C 107/07, Sąd Okręgowy w Krakowie uznał za odpowiednią wysokość zadośćuczynienia 30 000 zł Sąd Apelacyjny w Krakowie podwyższył zasądzoną

kwotę do **60 000 zł** uznając, bez szerszych wywodów, że dopiero wskazana kwota zasługuje na miano „odpowiedniej”.

4.2.2 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14 października 2008 r., sygn. akt I ACa 790/08

Zdarzenie: Tragiczna bójka kolegów z klasy

Powód: mężczyzna, 19 lat, samodzielny, towarzyski, radosny, wysportowany, bardzo dbający o wygląd zewnętrzny

Pozwany: mężczyzna, 19 lat, spokojny, problemy z nawiązywaniem kontaktów; w chwili wyrokowania: zatrudniony w firmie reklamowej, miesięczne wynagrodzenie 1.000 zł, po zdarzeniu korzystający z pomocy psychologa;

Skutki zdarzenia: rana kluta lewego oczodołu, z przebicciem gałki ocznej, ściany oczodołu i zranieniem lewego płata skroniowego mózgu z następowym krwiakiem śródmózgowym, konieczność usunięcia lewego oka; początkowo – uszczerbek na zdrowiu 100 %, przejściowo: napady padaczkowe, następnie około 60 %, po pół roku stan z chwili wyrokowania, tj. **40 %** trwałego uszczerbku na zdrowiu (utrata gałki ocznej - 38 %, blizna na twarzy - 2 %), problemy z pamięcią i koncentracją;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: bardzo duże dolegliwości bólowe; bóle i zawroty głowy oraz utrata równowagi. Silne cierpienia psychiczne: przygnębienie, depresja, unikanie kontaktów, nadwrażliwość i lękliwość,

Tryb życia po zdarzeniu: Konieczność płukania oczodołu kilka razy dziennie, noszenia okularów korekcyjnych do oka prawego; niezdolność do niektórych prac brak stałego zatrudnienia, wykonywanie prac dorywczych

Rokowania: brak rokowań co do poprawy

Powód żądał kwoty **75 000 zł**. Sąd Okręgowy w Krakowie wyrokiem z dnia 5 marca 2008 r., I C 1302/06 uznał tę sumę za „odpowiednią”, obniżył jednak zadośćuczynienie do 68 500 zł ze względu na 10% przyczynienie się pokrzywdzonego. Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 14 października 2008 r., sygn. akt I ACa 790/08 sprostował oczywistą omyłkę sądu pierwszej instancji, ustalając wysokość zadośćuczynienia na 67 500 zł oraz oddalił apelacje obu stron.

4.3. Urazy twarzy

4.3.1 Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 31 marca 2008 r., I C 1021/06

Zdarzenie: wypadek samochodowy (kolizja), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany zakład ubezpieczeń, wypłacił powódce 12 000 zł.

Powód: kobieta, 26 lat, kelnerka, aktywny tryb życia; w chwili wyrokowania: zatrudnienie na pół etatu w tzw. małej gastronomii.

Skutki zdarzenia: stłuczenie głowy, stłuczenie klatki piersiowej, złamania kości udowej lewej w połowie długości (wieloodłamowe złamanie trzonu kości udowej lewej, otwarte I stopnia), rana tłuczona wargi dolnej i liczne rany twarzy, niepowodzenie rehabilitacji („naciągnięcia” kończyny) lewa noga pozostaje krótsza o 3 cm; w chwili wyrokowania **45 %** trwały uszczerbek na zdrowiu, w tym blizny szpecące twarz (30 %), złamanie kości udowej ze skróceniem kończyny (15 %).

Cierpienia fizyczne i psychiczne: przejściowo bardzo duże dolegliwości bólowe, (konieczność podawania leków przeciwbólowych i uspokajających); bóle twarzy, utrudniające przyjmowanie pokarmów. Cierpienia psychiczne związane z oszpecceniem, konieczność zabiegu plastycznego

Trybu życia po zdarzeniu: brak możliwości noszenia spódnicy, krótkich spodni, butów na obcasie, ze względu na oszpeccenie trudności w uczęszczaniu na basen, brak możliwości dalszego uprawiania sportów

Rokowania: wysokie prawdopodobieństwo zmian zwyrodnieniowych w stawach biodrowych, jak również kręgosłupa na odcinku lędźwiowym; konieczność dalszych operacji (usunięcie odłamka kostnego z lewej nogi, usunięcie materiału zespalającego kość udową).

Powódka żądała zadośćuczynienia w wysokości 108 000 zł. Wyrokiem z dnia 31 marca 2008 r., I C 1021/06, Sąd Okręgowy w Krakowie uwzględnił żądanie zapłaty zadośćuczynienia, co do kwoty 88 000 zł, co razem z kwotą wypłaconą przez ubezpieczyciela dawało kwotę **100 000 zł**. Sąd odwołał się do wieku poszkodowanej, rozmiarów trwałego uszczerbku na zdrowiu, skrócenia jednej z nóg, szpecących blizn, cierpień towarzyszących leczeniu, oczekiwanych problemów zwyrodnieniowych oraz konieczności rezygnacji z aktywnego trybu życia.

4.3.2 Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 6 lipca 2006 r., sygn. II Ca 914/06

Zdarzenie: Pobicie (uderzenie pięścią w twarz) na tle konfliktu sąsiedzkiego, sprawca skazany wyrokiem karnym, do chwili zamknięcia rozprawy pozwany (sprawca) nie przeprosił powoda,

Powód: mężczyzna, 57 lat, rolnik

Pozwany: mężczyzna, 34 lata, pracownik fizyczny, dochód miesięczny: 815 zł netto, na utrzymaniu żona i trójka dzieci

Skutki zdarzenia: podwójne złamanie żuchwy, konieczność zabiegów operacyjnych w znieczuleniu ogólnym, przez pierwsze dwa miesiące – możliwość odżywiania się wyłącznie pokarmami płynnymi wówczas również; w chwili wyrokowania: uszkodzenie nerwu, widoczna blizna i lekka opuchlizna;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: znaczne dolegliwości bólowe, konieczność przyjmowania leków przeciwbólowych (w formie zastrzyków), w czasie leczenia: brakiem możliwości pracy na roli w trakcie żniw;

Tryb życia po zdarzeniu: ból „przy zmianie pogody”, ponadto brak większych zmian;

Powód żądał m.in. 7500 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę. Wyrokiem z dnia 28 lutego 2006 r., sygn. I C232/05/2 Sąd Rejonowy w Lesznie uwzględnił w całości dochodzone roszczenie zasądzając od pozwanego kwotę **7500 zł** tytułem zadośćuczynienia oraz 314, 30 zł tytułem poniesionej szkody majątkowej. Sąd odwołał się do rozmiarów doświadczonego uszczerbku, intensywności i długotrwałości bólu fizycznego, konieczność przyjmowania leków przeciwbólowych m.in. w formie zastrzyków. Sąd podkreślił również, brak przeproszenia powoda oraz wyrażenia skruchy w związku ze zdarzeniem. Sąd odmówił uwzględnienia rzekomo złego stanu majątkowego sprawcy szkody. Wyrokiem z dnia 6 lipca 2006 r., sygn. II Ca 914/06 Sąd Okręgowy w Poznaniu obniżył o zasądzoną kwotę do 3907 zł. Sąd Okręgowy stwierdził, że powód przyczynił się w połowie do powstania szkody, a ponadto – że przyznana kwota była kwotą zbyt wygórowaną. Sąd Okręgowy omyłkowo uznał, że całość zasądzonej kwoty dotyczy roszczenia o zadośćuczynienie oraz stwierdził, że otrzymana kwota 3.907 zł „*jest kwotą wyważoną i utrzymaną w rozsądnych granicach*”. Ustalenie, jaką kwotę Sąd uznałby za „odpowiednią”, gdyby przyczynienie się poszkodowanego w 50 % nie miało miejsca, jest jednak dość trudne.

4.4. Urazy kręgosłupa

4.4.1 Wyrok Sądu Rejonowego dla Krakowa-Podgórze z dnia 15 października 2008 r., sygn. akt IC 1166/06/P

Zdarzenie: wypadek komunikacyjny (kolizja), pozwany ubezpieczyciel wypłacił kwotę 5571 zł tytułem zadośćuczynienia;

Powód: kobieta, 34 lata, prowadząca aktywny tryb życia;

Skutki zdarzenia: Bezpośrednio: trudności w oddychaniu, silny ból w klatce piersiowej, brak możliwości samodzielnego opuszczenia samochodu, podczas transportu do szpitala dygotanie; długotrwały uszczerbek na zdrowiu **8%**, w tym stłuczenie kręgosłupa szyjnego (5%) oraz złamanie trzonu mostka bez przemieszczenia (3%); pęknięcia chrząstki w rzepekach (seria zastrzyków do prawego kolana)

Cierpienia fizyczne i psychiczne: silne dolegliwości bólowe bezpośrednio po zdarzeniu utrzymujące się przez okres 6-ciu miesięcy, konieczność przyjmowania leków przeciwbólowych i przeciwzapalnych;

Tryb życia po zdarzeniu: Konieczność rezygnacji z pływania, uprawiania sportów, dźwigania; konieczność korzystania z kołnierza usztywniającego na odcinku szyjnym, konieczność ograniczenia jazdy samochodem, co utrudnia pracę powódki związaną z częstymi podróżami, wskazane sypianie bez poduszki lub na podłodze,

Rokowania: niepomyślne z powodu zmian zwyrodnieniowych kręgosłupa

Powódka dochodziła 14.070 złotych tytułem zadośćuczynienia. Wyrokiem z dnia 15 października 2008 r., sygn. akt IC 1166/06/P Sąd Rejonowy dla Krakowa-Podgórze uwzględnił w całości (w omawianym zakresie) dochodzone roszczenie. Sąd uznał, że zadośćuczynienie w wysokości nie przekraczającej łącznie **20 000 zł** nie ma charakteru niewspółmiernego. Sąd odwołał się do lokalizacji uszkodzeń, konieczności korzystania z kołnierza, stopnia nasilenia bólu, świadomości wątpliwych rokowań, oraz do negatywnych przeżyć wiążących się z samym uczestnictwem w wypadku.

4.4.2 Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 7 lutego 2007 r., XII C 1999/05

Zdarzenie: wypadek komunikacyjny (kolizja), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany zakład ubezpieczeń wypłacił 10 000 zł.

Powód: mężczyzna, brak danych co do wieku i trybu życia

Skutki zdarzenia: złamanie kości kulszowej i trzonowej, złamanie 3 żeber; ujawnienie się tzw. kręgozmyku,

Cierpienia fizyczne i psychiczne: dolegliwości bólowe związane z kręgozmykiem aż do chwili wyrokowania; terapia polegająca na unieruchomieniu przez miesiąc w pozycji leżącej, następnie – kolejny miesiąc – w pozycji siedzącej (w tym okresie konieczność z pomocy najbliższych);

Tryb życia po zdarzeniu: utrudnienie w wykonywaniu pracy kierowcy (konieczność z korzystania z profilowanego siedzenia)

Powód domagał się kwoty 40 000 zł zadośćuczynienia. Prawomocnym wyrokiem z dnia 7 lutego 2007 r., XII C 1999/05 Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego na rzecz powoda tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę kwotę 30 000 zł (co razem z zadośćuczynieniem wypłaconym przez Zakład Ubezpieczeń dawało kwotę **40 000 zł**).

4.5. **Urazy rąk**

4.5.1 Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 9 września 2008 r., II Ca 860/08:

Zdarzenie: wypadek samochodowy (potrącenie), sprawca skazany wyrokiem karnym, uiścił orzeczoną nawiązkę 7000 zł, pozwany ubezpieczyciel wypłacił 9000 zł,

Powód: mężczyzna, 70 lat,

Skutki zdarzenia: Trwały uszczerbek na zdrowiu 24 %, w tym: złamanie wyrostka łokciowego kości łokciowej prawej (poważne złamanie, znaczne ograniczenie ruchomości) – 12 %, uraz prawego kciuka (szpecąca blizna, deformacja, deficyt ruchomości) – 4 %, złamanie palca wskazującego prawego (deformacja, ograniczenia ruchomości) – 2 %, blizny okolicy czołowo- ciemieniowej - 2 %, blizna nosa – 1%, złamanie palca serdecznego prawej ręki (niewielkie zmiany trwałe) – 1%,

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Znaczny stopień doznanych cierpień psychicznych i fizycznych, niedogodności związane z unieruchomieniem

Tryb życia po zdarzeniu: utrudnienie w wykonywaniu czynności dnia codziennego, brak powrotu do stanu sprzed wypadku (ból prawej ręki, silne bóle głowy, zapominanie o niektórych faktach, brak samodzielności przy pewnych czynnościach)

Powód zażądał kwoty **19 000 zł**. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w wyroku z dnia 28 listopada 2007r., IC 337/07/S doszedł do przekonania, że żądana kwota jest adekwatna do rozmiaru doznanej przez powoda krzywdy, jednakże Sąd wziął pod uwagę fakt, że powód otrzymał już z tego tytułu zarówno kwotę 9000 zł od strony

pozwanej, jak i kwotę 7000 zł tytułem nawiązki, w wyniku powyższego Sąd zasądził kwotę 3000 zł.

4.6. Urazy nóg

4.6.1 Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 14 października 2008 r., II Ca 1076/08

Zdarzenie: wypadek samochodowy, pozwany ubezpieczyciel wypłacił 4 500 zł;

Powód: mężczyzna, wiek (br.d.), aktywny tryb życia (jazda na nartach)

Skutki zdarzenia: 11 dni w szpitalu, trwałe uszczerbek na zdrowiu określony przez biegłego (blizny na podudziu prawym, niewielka koślawość nogi, bardzo znaczne ograniczenie zgięcia grzbietowego w stawie skokowym prawym) - 10 %;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: poważne dolegliwości bólowe, kilka tygodni po wypadku, aktualnie: charakter okresowy;

Tryb życia po zdarzeniu: pomimo prawidłowej rehabilitacji konieczność rezygnacji z dotychczasowego trybu życia, zdolność do pracy,

Rokowania: Brak rokowań co do poprawy w zakresie ruchomości, możliwość zmian zwyrodnieniowych.

Powód domagał się zasądzenia 25 500 PLN, Sąd pierwszej instancji orzekł, że rozmiar krzywdy uzasadnia przyznanie **14 991 zł** (?!). Kwotę zasądzoną zadośćuczynienia pomniejszono o sumę już wypłaconą (4 500,00 zł), stąd tytułem zadośćuczynienia wypłacono kwotę: 10 491 zł. Apelację obu stron oddalono.

4.6.2 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 lipca 2008 r., I ACa 525/08

Zdarzenie: wypadek drogowy (potrącenie), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany zakład ubezpieczeń wypłacił 52 000 zł;

Powód: kobieta, 71 lat, brak problemów ze zdrowiem (poza stwierdzoną osteoporozą), energiczna, lubiąca spacerować i podróżować,

Skutki zdarzenia: Trwały uszczerbek na zdrowiu w rozmiarze 77 %, w tym złamanie kości podudzia prawego, opóźnienie gojenia, wytworzenie stawu rzekomego, poważny ubytek skóry podudzia (50%), złamanie kręgosłupa z ograniczeniem ruchomości (15 %), zaburzenia nerwicowe, o charakterze lękowym (7 %), ponadto (w wyniku dodatkowej opinii biegłych) zniekształcenie osi i obrysów nogi, zakłócenia

chodu, przewlekły zespół bólowy (w sumie 5 %), podczas hospitalizacji i rehabilitacji konieczność pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Dolegliwości bólowe oraz zaburzenia nerwicowe o charakterze lękowym przyjmujące postać trwałego uszczerbku na zdrowiu, konieczność leczenia przeciwbólowego

Tryb życia po zdarzeniu: konieczność stałej rehabilitacji oraz leczenia przeciwbólowego i przedwiekowego; brak konieczności stałej opieki i pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych (była ona potrzebna początkowo, podczas hospitalizacji i rehabilitacji).

Powódka domagała się 150 000 zł zadośćuczynienia pieniężnego. Wyrokiem z dnia 29 lutego 2008 r. sygn. akt I C 1536/05 Sąd Okręgowy w Krakowie uwzględnił powództwo w tym zakresie co do kwoty 75 000 zł, co łącznie z kwotą zadośćuczynienia wypłaconego przez ubezpieczyciela wyniosło **127 000 zł**. Sąd Okręgowy odwołał się do rozmiaru trwałego uszczerbku na zdrowiu oraz trybu życia poszkodowanej prowadzonego przed wypadkiem, który w wyniku wypadku musiał ulec poważnym zmianom. Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił apelację powódki, żądającej zwiększenia zasądzonej kwoty. Sąd Apelacyjny podkreślił, że o ile cierpienia powódki w początkowym okresie były znaczne, o tyle w chwili wyrokowania powódka nie wymagała już stałej pomocy osób trzecich, mogła poruszać się samodzielnie, odczuwając jedynie okresowo bóle kostne i stany depresyjne.

4.6.3 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 17 lutego 2009 r., sygn. akt I ACa 43/09

Zdarzenie: wypadek samochodowy, pozwany ubezpieczyciel wypłacił 30 000 zł;

Powód: mężczyzna, lat 27, bardzo aktywny fizycznie

Skutki zdarzenia: liczne obrażenia głowy, złamanie z przemieszczeniem kości udowej, a w jego wyniku pourazowe zapalenie kości udowej, trwałe uszczerbek na zdrowiu w wysokości ok. 35 %, tym w zakresie urazów ortopedycznych (ograniczenie ruchomości nogi, szpecące blizny na twarzy i udzie) – od 27 do 32 %; w zakresie uszczerbku neurologicznych (nerwica pourazowa: bóle i zawroty głowy, wzmożona męczliwość, zaburzenia snu i koncentracji, szpecące blizny na twarzy i kończynie dolnej) – 6 %,

Cierpienia fizyczne i psychiczne: znaczne dolegliwości bólowe podczas rekonwalescencji; stres związany z unieruchomieniem i uzależnieniem od pomocy innych; nerwica pourazowa przyjmująca postać trwałego uszczerbku na zdrowiu.

Tryb życia po zdarzeniu: brak możliwości kontynuowania aktywności sportowej z równą intensywnością, co przed wypadkiem;

Rokowania: postępujące zmiany zwyrodnieniowe stawu kolanowego, konieczność okresowego leczenia farmakologicznego i fizykalnego, konieczność terapii psychologicznej;

Powód domagał się od pozwanego kwoty 50 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Wyrokiem z 24 listopada 2008 r., sygn. akt I C 1904/07 Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 30.000 zł tytułem zadośćuczynienia. Wyrokiem z dnia 17 lutego 2009 r., sygn. akt I ACa 43/09 Sąd Apelacyjny w Poznaniu rozszerzył zasądzone zadośćuczynienie o 20 000 zł, co prowadziło do uwzględnienia w całości dochodzonego roszczenia. Tym samym zasądzone roszczenie, wraz ze świadczeniem wypłaconym przez ubezpieczyciela wyniosło **80 000 zł**. Sąd Apelacyjny w Poznaniu odwołał się do młodego wieku powoda w chwili wypadku, braku uprawiania sportu oraz faktu, iż do chwili obecnej nie wszystkie skutki zdarzenia zostały wyleczone. Sąd zaakcentował również istnienie blizn na twarzy oraz okoliczności rekonwalescencji powoda.

4.6.4 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 maja 2008 r., sygn. akt I ACa 334/08

Zdarzenie: upadek na nieodśnieżonej drodze, pozwany zakład ubezpieczeń wypłacił powódce kwotę 22 000 zł.

Powód: kobieta, 53 lata, niepracująca, sprawna, bardzo aktywna, wykonująca prace domowe, ogrodowe,

Skutki zdarzenia: złamanie kości udowej wraz ze złamaniem krętacza mniejszego, brak możliwości samodzielnego poruszania się przez rok, konieczność wszczęcia protezy stawu biodrowego, trzy poważne operacje chirurgiczne; w dacie wyrokowania (4 lata po wypadku): trwały uszczerbek na zdrowiu w wysokości 25 %, ograniczona ruchomość stawu biodrowego, skrócenie jednej nogi o ok. 2 cm, zanik tkanki mięśniowej,

Cierpienia fizyczne i psychiczne: bardzo poważne dolegliwości bólowe,

Tryb życia po wypadku: niepełnosprawność, konieczność korzystania z gorsetu i kul, unikanie dźwigania, prac wymagających sprawności obu kończyn

Rokowania: pomyślne

Powódka domagała się 120 000 zł zadośćuczynienia. Sąd Okręgowy w Poznaniu w wyroku z dnia 25 lutego 2008 r., sygn. akt XIV C 373/07 zasądził na rzecz powódki kwotę 63 000 zł, która razem z wypłaconą wcześniej kwotą 22 000 zł dawała w sumie **85 000 zł**. Sąd wskazał, że wiek powódki wpływa wprawdzie na obniżenie wysokości zadośćuczynienia, jednakże nie w sposób znaczący, ze względu na aktywny tryb życia prowadzony przez powódkę przed wypadkiem, który to tryb życia w wyniku wypadku musiał ulec zmianie. Sąd odwołał się też do długotrwałego braku samodzielności powódki, wielu zabiegów operacyjnych, intensywnych dolegliwości bólowych, oraz zniekształcenia

nogi. Wyrokiem z dnia 14 maja 2008 r., sygn. akt I ACa 334/08 Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił apelację pozwanego.

4.6.5 Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 grudnia 2007 r., sygn. akt II Ca 1870/07

Zdarzenie: upadek na nieoświetlonej klatce schodowej, pozwany zakład ubezpieczeń odmówił zapłaty zadośćuczynienia

Powód: kobieta, 80 lat, mieszkająca samodzielnie, prowadząca bogate życie towarzyskie,

Skutki zdarzenia (ustalone wyłącznie w oparciu o dokumentację medyczną bez oddzielnej opinii biegłego): otwarte złamanie nogi (trójskokowe), zwichnięcie stawu skokowego, założenie gipsu na wysokości kolana,

Cierpienia fizyczne i psychiczne: silne dolegliwości bólowe, konieczność przyjmowania środków przeciwbólowych, przygnębienie związane z rezygnacją z życia towarzyskiego brakiem samodzielności;

Tryb życia po zdarzeniu: ograniczenie kontaktów towarzyskich w związku z trudnościami z poruszaniem się, brakiem samodzielności, konieczność pomocy pracownika socjalnego w wykonywaniu czynności domowych,

Powódka domagała się od pozwanego kwoty 40 000 zł. Sąd Rejonowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 22 maja 2007 r., sygn. I C 674/06 zasądził od pozwanego kwotę **15 000 zł**. Sąd wskazał, że zasądzona suma w przybliżeniu odpowiada wysokości rocznych dochodów powódki (w okresie jednego roku powódka odczuwała najcięższe skutki zdarzenia). Sąd przypisał odpowiedzialność pozwanemu za „*intensywne cierpienia fizyczne i psychiczne bezpośrednio po zdarzeniu związane z samym urazem, przebytą operacją, trzymiesięcznym unieruchomieniem nogi w opatrunku gipsowym*” Sąd uznał natomiast za niewykazany związek przyczynowy między zdarzeniem a krzywdą polegającą „*na znoszeniu długotrwałej rehabilitacji, ograniczeniu możliwości poruszania się, wyłączeniu od wykonywania samodzielnie prac domowych, konieczności korzystania z pomocy pracownika socjalnego, dalszym stanem przygnębienia*”. Sąd podkreślił, że „*powódka jest osobą w podeszłym wieku, w związku z czym normalnym jest, iż z wiekiem następuje naturalny spadek dynamiki życia*”. Wyrokiem z dnia 11 grudnia 2007 r., sygn. II Ca 1870/07 oddalił apelację obu stron.

4.7. Urazy psychiczne (zaburzenia depresyjne, PTSD etc.)

4.7.1 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08

Zdarzenie: wypadek samochodowy, jedna ofiara śmiertelna (mąż i ojciec), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany – zakład ubezpieczeń wypłacił zadośćuczynienie w wysokości 31 000 zł (dla poszkodowanej matki), 3 000 (dla poszkodowanej córki), 2000 (dla poszkodowanego syna) oraz dodatkowo za pogorszenie sytuacji życiowej w związku ze śmiercią męża i ojca, dla żony – 35 000 zł, dla córki i syna po 40 000 zł.

I.

Powód: Kobieta, 35 lat, lekarz, dobry stan zdrowia, szczęśliwie zamężna, pracująca na oddziale ginekologicznym;

Skutki zdarzenia: wstrząśnienie mózgu, złamanie żeber po lewej stronie, złamanie kości prawego przedramienia, otarcia naskórka, łączny trwały uszczerbek na zdrowiu w wysokości **60 %** w tym: zaburzenia depresyjne reaktywne związane ze zdarzeniem (30 %), złamanie kości promieniowej prawej z opóźnionym zrostem, ograniczeniem ruchu odwracania i nawracania (20 %), blizna szpecąca twarz – zszywana skóra w wysokości łuku brwiowego (10 %).

Cierpienia fizyczne i psychiczne: bolesność stawu skokowego, kręgosłupa i szyi (poprawa w wyniku rehabilitacji), zaburzenia depresyjne w rozmiarze stanowiącym trwały uszczerbek na zdrowiu; cierpienia psychiczne związane z oszpecceniem;

Tryb życia po zdarzeniu: brak możliwości kontynuowania pracy wymagającej dotychczasowej sprawności (brak dyżurów, brak operacji), zatrudnienie jako konsultant ginekolog i lekarz w pracowni USG szpitala nie posiadającego oddziału;

Rokowania: W zakresie zaburzeń depresyjnych, brak możliwości przewidzenia;

Powódka domagała się tytułem zadośćuczynienia 127 000 zł. Wyrokiem z dnia 19 marca 2008 r. sygn. I C 1418/06 Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził na rzecz powódki kwotę zadośćuczynienia w wysokości 13 000 zł. Sąd odwołał się do koniecznych ograniczeń w wykonywaniu zawodu, konieczność dalszej rehabilitacji, oraz cierpienia psychiczne związane z uszkodzeniem ciała. Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08 Sąd Apelacyjny w Krakowie podwyższył przyznane zadośćuczynienie do kwoty 29 000 zł, co wraz z wypłaconą już sumą dawało kwotę **60 000 zł**. Sąd Apelacyjny wytknął, że Sąd pierwszej instancji pominął istnienie trwałego, 30 % uszczerbku na zdrowiu związanego w postaci zaburzeń depresyjnych związanych ze zdarzeniem. Sąd pominął również trudne do oceny rokowania w tym zakresie. Sąd Apelacyjny wytknął również nieuwzględnienie konsekwencji uszczerbku w dziedzinie życia osobistego i społecznego (brak

możliwości pracy w szpitalu, ze względu na stan fizyczny, konieczność podjęcia pracy niespełniającej aspiracji życiowych).

II.

Powód: dziewczynka, 12 lat

Skutki zdarzenia: łączny długotrwały uszczerbek na zdrowiu 45 %, w tym: przedłużona reakcja adaptacyjna (30%), niestabilność kolana lewego (10 %) oraz ogólne stłuczenia (5 %). Ból, obrzęk lewego kolana oraz ograniczenia jego zgięcia (systematyczna poprawa w wyniku rehabilitacji).

Cierpienia fizyczne i psychiczne: przedłużona reakcja adaptacyjna stanowiąca odrębny uszczerbek na zdrowiu w rozmiarze 30%; systematycznie zmniejszający się ból i obrzęk kolana

Tryb życia po zdarzeniu: b.d.;

Rokowania: korzystne; ryzyko ujawnienia się dolegliwości psychicznych w trakcie dojrzewania

Powódka domagała się zadośćuczynienia w wysokości 97 000 zł. Sąd Okręgowy w Krakowie w wyroku z dnia 19 marca 2008 r. sygn. I C 1418/06 uwzględnił powództwo co do kwoty 12 000 zł., co łącznie z wypłaconą kwotą dawało kwotę 15 000 zł. Sąd podkreślił, że powódka doznała 15 % uszczerbku na zdrowiu związanego z ogólnymi potłuczeniami oraz niestabilnością kolana lewego. Sąd uznał również za niewątpliwie, że powódka doznała także cierpienia psychicznych związanych bezpośrednio z uszkodzeniem ciała oraz uczestnictwem w wypadku. Sąd podkreślił, że małoletni powodowie nie doznali trwałych następstw wypadku, lecz jedynie „długotrwały uszczerbek na zdrowiu”. Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08 Sąd Apelacyjny w Krakowie podwyższył przyznane zadośćuczynienie do kwoty 42 000 zł, co łącznie z wypłaconą już kwotą dawało kwotę **45 000 zł**. Sąd Apelacyjny wytknął, że powódka, podobnie zresztą jak jej brat (por. niżej) oprócz uwzględnionych poważnych cierpienia fizycznych odnieśli również poważne cierpienia psychiczne, skutkujące długotrwałym uszczerbkiem na zdrowiu w postaci przedłużonej reakcji adaptacyjnej, który osiągnął o powódki 30 %.

III.

Powód: Chłopiec, 8 lat

Skutki zdarzenia: łączny długotrwały uszczerbek na zdrowiu 45 %, w tym: przedłużona reakcja adaptacyjna (40 %) oraz ogólne stłuczenia (5%).

Cierpienia fizyczne i psychiczne: przedłużona reakcja adaptacyjna stanowiąca samodzielny uszczerbek na zdrowiu w rozmiarze 40%;

Tryb życia po zdarzeniu: b.d.;

Rokowania: trudne do oceny.

Powód żądał zadośćuczynienia w wysokości 88 000 zł. Sąd Okręgowy w Krakowie w wyroku z dnia 19 marca 2008 r. sygn. I C 1418/06 uwzględnił powództwo co do kwoty 3 000 zł, czyli łącznie z kwotą wypłaconą przez ubezpieczyciela 5000 zł. Sąd uznał, że relewantny uszczerbek na zdrowiu powoda wynosi 5 % (w związku z ogólnymi potłuczeniami). Sąd Okręgowy uwzględnił również cierpienia psychiczne związane z bezpośrednim udziałem powoda w wypadku (doświadczeniem przebiegu tego zdarzenia). Sąd podkreślił, że powód nie doznał trwałych następstw wypadku lecz jedynie długotrwały uszczerbek na zdrowiu. Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08 podwyższył zadośćuczynienie do kwoty 43 000 zł, czyli łącznie z wypłaconą przez pozwanego kwotą **45 000 zł**. Sąd Apelacyjny wytknął nieuwzględnienie przez Sąd Okręgowy długotrwałego uszczerbku na zdrowiu w postaci reakcji adaptacyjnej, które nie tylko może prowadzić do wielu niekorzystnych zmian w okresie dojrzewania powoda lecz ponadto, ustąpienie tej reakcji jest w chwili obecnej trudne do przewidzenia.

4.8. Urazy wielonarządowe

4.8.1 Wyrok Sądu Rejonowego w Kościanie z dnia 12 marca 2008 r., sygn. I C 178/06

Zdarzenie: wypadek samochodowy, pozwany ubezpieczyciel wypłacił kwotę 70 000 zł tytułem „odszkodowania” (obie strony używały zamiennie pojęć „odszkodowanie” i zadośćuczynienie)

Powód: mężczyzna, 42 lata, aktywny przedsiębiorca, utrzymujący pięcioosobową rodzinę

Skutki zdarzenia: wstrząs krwotoczny, konieczność wielu zabiegów operacyjnych, w chwili wyrokowania: trwały uszczerbek na zdrowiu 98%, w tym: krwiak jamy opłucnowej (30%), zaawansowane zmiany zwyrodnieniowe lewego stawu biodrowego (25%), pourazowe pęknięcie śledziony (15 %), złamanie 4 żeber, stłuczenie płuca, złamanie kości łonowej i kulszowej (5%), zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa z przewlekłym zespołem bólowym (5%), choroba wrzodowa dwunastnicy (5%), kamica pęcherza moczowego (5%), pourazowy zespół nerwicowy (8%). konieczność założenia endoprotezy biodra,

Tryb życia po zdarzeniu: stała opieka ortopedyczna, pulmonologiczna, brak możliwości wykonywania pracy fizycznej, uprawiania sportów oraz przebywania dłużej w jednej pozycji, problemy z nadwagą, obniżona sprawność umysłowa.

Cierpienia fizyczne i psychiczne: przewlekły zespół bólowy oraz pourazowy zespół nerwicowy stanowiące samodzielne uszczerbki na zdrowiu w wysokości 13 %, silne bóle kręgosłupa bioder i nóg przy chodzeniu

Rokowania: brak rokowań co do istotnej poprawy stanu zdrowia.

Powód dochodził od pozwanego kwoty 68 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Prawomocnym wyrokiem z dnia 12 marca 2008 r., sygn. I C 178/06 Sąd Rejonowy w Kościanie zasądził od powoda na rzecz pozwanego żadaną kwotę, która razem z kwotą przyznaną wcześniej przez ubezpieczyciela wyniosła **138 000 zł**. Sąd odwołał się w uzasadnieniu do rozmiarów uszkodzenia ciała oraz rozstroju zdrowia, jak również do braku realnych szans na powrót do dawnego trybu życia (czynnego uprawiania sportu, realizowania się w życiu rodzinnym, współdziałania w spółce).

V. Podsumowanie

W niniejszym opracowaniu zostały przedstawione wstępne perspektywy obiektywizacji kwot zadośćuczynienia za krzywdę opieranego na art. 445 § 1 k.c. Badania opierały się na założeniu wyłącznie kompensacyjnej funkcji ww. zadośćuczynienia, tzn. na założeniu całkowitego pominięcia okoliczności dotyczących sprawcy naruszenia dóbr osobistych. Wskazane wydaje się przeprowadzenie analogicznych badań w zakresie instytucji zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę oraz instytucji zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na cel społeczny unormowanych w art. 448 k.c. Należy jednocześnie wskazać, że we wskazanym zakresie, zgodnie z dominującym stanowiskiem, okoliczności dotyczące sprawcy podlegałyby uwzględnieniu. Pożądane wydają się również dalsze badania empiryczne w zakresie zadośćuczynienia pieniężnego opieranego na art. 445 § 1 k.c. Ich przeprowadzenie umożliwi precyzyjniejsze powiązanie określonych uszczerbków z odpowiadającymi im, przybliżonymi, kwotami zadośćuczynienia oraz ustalenie ewentualnych rozbieżności w orzecznictwie sądowym w zakresie wysokości zasądzanych kwot. Analiza zawarta w rozdziałach II – III niniejszego opracowania zachowa aktualność w ramach planowanej kontynuacji prac.